

פרשת וזאת הברכה

(לג א): וזאת הברכה אשר ברוך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו:
 עי' רמב"ן: להגיד כי ברכתו מקוימת כי איש האלהים¹ היה ותפלת ישרים רצונו והנה
 יקרא הכתוב למשה רבינו איש האלהים וכן שאר הנביאים ואלהו וזולתם ולא יאמר הכתוב
 איש ה' אבל יאמר משה עבד ה' (להלן לך ה) והטעם ידוע לכל משכיל² וכן על דרך האמת

¹ עי' זהר (ח"א רלו ע"א): תא חזי יעקב הוה ליה ארבע נשין ואוליד בנין מכלהו ואסתליק וואשתליסו
 בנשויו כד בעא יעקב לאסתלקא שכינתא קיימא עלוי בעא לברוכי ולאלין (באלין) ולא יכיל מקמי
 שכינתא דדחיל אמר היך אעביד דהא תרוייהו מסטרא דדינא קשיא קא אתיין אי אתקיף בשכינתא
 לא יכילנא דהא ארבע נשין הוו לי ואשתלימנא ובהון אלא [אסלק] (אסתלק) לון למארי דביתא דהא
 (ביה) וביתא ברעותיה קיימא ומה דבעי יעביד כך יעקב ואמרו חולקין דנשין ובנין הא נסבית בהאי
 עלמא ואשתלמנא היך אתקיף במטרוניתא יתיר אלא אסלק מלין למארי מטרוניתא והוא יעבד מה
 דבעי ולא ידחלו

תא חזי מה כתיב (דברים לג א) וזאת הברכה אשר ברוך משה איש האלהים מאריה דביתא מאריה
 דמטרוניתא כמה דכתיב (במדבר ל יד) אישה יקימנו ואישה יפרנו דהא (שם ז א) כלת משה כתיב
 ועל דא משה בריך מאן דבעא ולא דחיל כדאוקימנא ובגין כך אמר יעקב הא חמינן דבני אלין בסטרא
 דדינא קשיא (ליתיה) ווייתו מאריה דביתא ויברך לון ומשהו ודאי איש האלהים היה ורעותיה עביד
 בביתיה כמה דאת אמר אישה יקימנו דהא הוא דכתיב (שם י לה) ויאמר משה קומה יהוה ואישה
 יפרנו דהא הוא דכתיב (שם לו) ובנחה יאמר שובה יהוה ודאי רעותיה עבד מאריה דביתא ולית
 דימחי בידיה כבר נש דגזר על אנתתיה וועבדאו (ועביד) רעותיה ועל דא יעקב אף על גב דהוה אחיד
 באילנא דחיי לא הוה מארי דביתא אלא לתתא משה והוא לעילא בגין כך סליק לון למאריה דביתא
 תרגום: בא וראה, ליעקב היו ארבע נשים, והוליד בנים מכולן, והתעלה (ונשלם) בנשותיו. כשרצה
 יעקב להסתלק, עמדה עליו שכינה. רצה לברך את אלה ולא יכל, מלפני השכינה שפחד. אמר, איך
 אעשה, שהרי שניהם באו מצד הדין הקשה. אם אחזיק בשכינה, לא יכלתי, שהרי היו לי ארבע נשים
 ונשלמתי בהן, אלא אעלה אותן לבעל הבית, שהרי (בו) הבית עומד ברצונו, ומה שירצה יעשה. כך
 יעקב אמר, חלקי של נשים ובנים הרי לקחתי בעולם הזה ונשלמתי, ואיך אתחזק במלכה יותר. אלא
 אעלה הדברים לבעל המלכה, והוא יעשה מה שירצה, ולא יפחד.

בא וראה, מה כתוב, "וזאת הברכה אשר ברוך משה איש האלהים", בעל הבית, בעל המלכה, ככתוב
 "אישה יקימנו ואישה יפרנו", שהרי "כלות משה" כתוב. ועל כן משה מברך את מי שרוצה בלי פחד,
 כמו שבארנו. ולכן אמר יעקב, הרי ראיתי שבני אלה הם בצד הדין הקשה, (יביאו) יבא בעל הבית
 ויברך אותם. משה ודאי איש האלהים היה, ורצונו עושה בביתו, כמו שנאמר "אישה יקימנו", זהו
 שכתוב "ויאמר משה קומה ה'". "ואישה יפרנו", זהו שכתוב "ובנחה יאמר שובה ה'", ודאי, שבעל
 הבית עושה את רצונו ואין מוחה בידו, דוגמת אדם שגוזר על אשתו, והיא עושה רצונו. ועל כך
 יעקב, אף על גב שהיה אחוז בעץ החיים, לא היה בעל הבית אלא למטה. משה הוא למעלה, ולכן
 העלה אותם לבעל הבית.

² עי' יבמות (מ"ט ע"ב) כל הנביאים ראו באספקלריא שאינה מאירה ומשה רבע"ה זכה לאספקלריא
 דמאירה.

עי' זהר וראא כג ע"א): רבי שמעון הוה יתיב יומא חד ורבי אלעזר בריה (עמיה) ורבי אבא עמיה
 אמר רבי אלעזר האי קרא דכתיב וראא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' מהו וראא ואדבר מבעי
 ליה אמר ליה אלעזר ברי רזא עלאה איהו תא חזי אית גוונין דמתחזיין ואית גוונין דלא מתחזיין
 ואלין ואלין אינון רזא עלאה דמהימנותא ובני נשא לא ידעין ליה ולא מסתכלין ביה ואלין דמתחזיין
 לא זכה בהו בר נש עד דאתו אבהן וקיימו עלייהו ועל דא כתיב וראא דחמו אינון גוונין דאתגליין
 ומאן גוונין דאתגליין אינון דאל שדי דאינון גוונין בחיזו עלאה (נ"א חיזו דגוונין עלאין) ואלין אתחזיין
 וגוונין דלעילא סתימין דלא אתחזיין לא קאים איניש עלייהו בר ממשה ועל דא כתיב ושמי יהוה
 לא נודעתי להם לא אתגליתי לון בגוונין עלאין ואי תימא דאבהן לא הוו ידעי בהו אלא הוו ידעי מגו
 אינון דאתגליין:

כתיב (דניאל יב ג) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד והמשכילים
 יזהירו מאן אינון משכילים אלא דא הוא ההוא חכם דיסתכל מגרמיה מלין דלא יכלין בני נשא
 למללא בפומא ואלין אקרון משכילים יזהירו כזהר הרקיע מאן (זהר) הוא הרקיע דא הוא רקיע דמשה
 דקיימא באמצעיתא והאי זהר דיליה איהו סתים ולא אתגלייא מגוון דיליה וקיימא על ההוא רקיעא
 דלא נהיר דאתחזיין ביה גוונין ואינון גוונין אף על גב דאתחזיין ביה לא זהרי כזהרא בגין דאינון
 גוונין סתימין תא חזי ארבע נהורין אינון תלת מנייהו סתימין וחד דאתגלייא נהורא דנהיר נהורא
 דזהרא (ואינון) ואיהו נהיר כזהירו דשמיא בדכיו נהורא דארגוונא דנטיל כל נהורין נהורא דלא נהיר
 אסתכל לגבי אלין ונטיל לון ואתחזיין אינון נהורין ביה כעשיתא לקבל שמשא ואלין תלת דקאמרן
 סתימין וקיימין על האי דאתגלייא ורזא דא עינא:

תא חזי בעינא אית תלת גוונין דאתגליין רשימין ביה וכלהו לא מזדהרי בגין דקיימי בנהורא דלא נהיר ואלין אינון כגוונא דאינון סתימין דקיימי עלייהו ואלין אינון דאתחזיין לאבהן למנדע אינון סתימין דמזדהרין מגו אלין דלא מזדהרי ואינון דמזדהרי ואינון סתימין אתגליין ליה למשה בההוא רקיעא דיליה ואלין קיימי על אינון גוונין דאתחזיין ביה בעינא ורזא דא סתים עינך ואסחר גלגלך ויתגליין אינון גוונין דנהרין דמזדהרי ולא אתייהיב רשו למיחמי אלא בעיינין סתימין בגין דאינון סתימין על אינון גוונין דאתחזיין דלא מזדהרי ועל דא קרינן משה זכה באספקלריא דנהרא דקיימא על ההוא דלא נהרא שאר בני עלמא בההוא אספקלריא דלא נהרא ואבהן הו חמאן מגו אלין גוונין דאתגליין אינון סתימין דקיימי עלייהו דאינון דלא נהרין ועל דא כתיב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי באינון גוונין דאתחזיין ושמי יהו"ה לא נודעתי להם אלין גוונין עלאין סתימין דזהרין דזכה בהו משה לאסתכלא בהון ורזא דא דעינא סתים וגליא סתים חמי אספקלריא דנהרא אתגלייא חמי אספקלריא דלא נהרא ועל דא וארא באספקלריא דלא נהרא דאיהו באתגלייא ביה כתיב ראיה באספקלריא דנהרא דאיהו בסתימו כתיב ביה ידיעה דכתיב לא נודעתי אתו רבי אלעזר ורבי אבא ונשקו ידוי בכה רבי אבא ואמר ווי כד תסתלק מעלמא וישתאר עלמא יתום מינך מאן יכיל לאנהרא מלין דאורייתא:

תרגום: רבי שמעון היה יושב יום אחד ורבי אלעזר בנו (עמו) ורבי אבא עמו אמר רבי אלעזר פסוק זה שכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' מהו וארא היה צריך לומר ואדבר אמר לו אלעזר בני זהו סוד עליון. בא וראה יש צבעים שנראים ויש צבעים שלא נראים ואלו ואלו הם סוד עליון של האמונה ובני אדם לא יודעים אותו ולא מתבוננים בו ואלה שנראים לא זכה בהם אדם עד שבאו האבות ועמדו עליהם ועל זה כתוב וארא שראו אותם צבעים שהתגלו. ומה הצבעים שהתגלו אותם של אל שדי שהם צבעים של מראה עליון (מראה של צבעים עליונים) ואלו נראים והגוונים שלמעלה נסתרים שלא נראים לא עמד איש עליהם פרט למשה ועל זה כתוב ושמי ה' לא נודעתי להם לא התגליתי להם בגוונים עליונים ואם תאמר שהאבות לא ידעו אותם אלא הם ידעו אותם מתוך אלו שהתגלו.

כתוב והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד והמשכילים יזהירו מי הם המשכילים אלא זהו אותו חכם שמתבונן מעצמו בדברים שלא יכולים בני אדם לדבר בפה ולאלה קוראים משכילים יזהירו כזהר הרקיע מי (זהר) הוא הרקיע זהו הרקיע של משה שעומדת באמצע והזהר שלו הזה הוא נסתר ולא התגלה מהגוון שלו ועומד על אותו רקיע שלא מאיר שנראים בו הצבעים ואותם צבעים אף על פי שנראים בו לא זהרים כמו זהר משום שהם צבעים נסתרים. בא וראה ארבעה אורות הם שלשה מהם נסתרים ואחד שהתגלה אור שמאיר אור שזהר (והם) והוא מאיר כזהר השמים בטוהר אור של ארגמן שנוטל כל האורות אור שלא מאיר מסתכל לאלה ונוטל אותם ונראים אותם המאורות בו כעששית נגד השמש. ואלה השלשה שאמרנו נסתרים ועומדים על זה שהתגלה וסוד זה העין.

בא וראה בעין יש שלשה צבעים שהתגלו רשומים בו וכולם לא זהרים משום שעומדים באור שלא מאיר ואלה הם כדוגמא אותם הנסתרים שעומדים עליהם ואלה הם שנראו לאבות לדעת אותם נסתרים שזהרים מתוך אלה שלא זהרים ואותם שזהרים והם נסתרים התגלו למשה באותו רקיע שלו ואלה עומדים על אותם צבעים שנראים בו בעין. וסוד זה סותם עיניך ומסובב גלגלך ויתגלו אותם צבעים שמאירים שזהרים ולא נתנה רשות לראות אלא בעיינים סתומות משום שאותם נסתרים עליונים עומדים על אותם צבעים שנראים שלא זהרים. ועל זה קראנו משה זכה באספקלריה המאירה שעומדת על אותה שלא מאירה שאר בני העולם באותה אספקלריה שלא מאירה והאבות היו רואים מתוך הצבעים הללו שהתגלו אותם נסתרים שעומדים עליהם שאלה שלא מאירים ולכן כתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי באותם צבעים שנראים. ושמי ה' לא נודעתי להם אלו צבעים עליונים נסתרים שזהרים שזכה בהם משה להסתכל בהם וסוד זה שהעין סתום/נסתר וגלוי סתום/נסתר רואה אספקלריה המאירה נגלה רואה אספקלריה שלא מאירה ועל זה וארא באספקלריה שלא מאירה שהיא בהתגלות בה כתוב ראיה ואולם באספקלריה שמאירה שהיא בסתר כתוב בה ידיעה שכתוב לא נודעתי באו רבי אלעזר ורבי אבא ונשקו ידוי בכה רבי אבא ואמר אוי כשתסתלק מן העולם וישאר העולם יתום ממך מי יכול להאיר דברי תורה.

עי' יהל אור ח"א י"ב ע"ד וז"ל ונה"י הן גוונין דמתחזיין לכן ב' גוונין הראשונים נראין בפתיחו דעיינין וחג"ת הן גוונין דלא מתחזיין לכן הן בסתימו דעיינין אבל חב"ד אין שם גוונין כלל עכ"ל. ועי' בבהגר"א על תז"ח יח ע"א ז"ל דלא אנהיר סיהרא אספקלריא כו' - כי אין השגה לשום בריה רק בשכינה כידוע רק שמרע"ה אנהיר לה בדרגיה ועביד לה אספקלריא דנהרא עכ"ל. דהיינו שכל הבריאה כולה אינה יכולה להשיג מאומה אלא ממידת המלכות בלבד. אמנם אם ישנם חילוקי מדרגות בין הברואים הדבר תלוי באם המלכות מאירה אם לאו כלומר אם המלכות עומדת בזיווג עם ז"א אם לאו. ועי' בתז"ח לד ע"ג תנא דמסייע ליסוד זה: כרובי עינא דפתחין וסגרין דבהון נהיר עמודא דאמצעייתא בבת עינא ואתקריאת מסטרה אספקלריא דנהרא וכד סתים עינא אתקריאת אספקלריא דלא נהרא ע"כ. למימרא שההבדל בין "נהרא" לבין "לא נהרא" הוא אם הנוק' בזיווג עם ז"א אם לאו. ועי' תיקו"ז (פט ע"ב): מסטרא דיהו"ה אתקריאת אספקלריא דנהרא וכד איהי אדנ"י בלא בעלה אתקריאת אספקלריא דלא נהרא [תרגום: מצידו של הו"ה נקרא מראה המאירה וכאשר

היא אדנ"י בלא בעלה נקראת מראה שאינה מאירה].
ע' בגר"א בתיקו"ז פ"ט ע"ד וז"ל דרגא דת"ת וצדיק אספקלריא דנהרא ואספקלריא דלא נהרא.
ע' בהגר"א בסד"צ ל"ו ע"ד וז"ל ומשה לא ידע כי קרן עור פניו היינו דכתיב כו' ר"ל שאחר שחטא
חזר לגוף דעשייה כתנות עור משכא דחוייא ומשה זכה לאספקלריא דנהרא שגופו נזדכך כידוע וקרן
עור שלו ונעשה כלו אצילות שעור שלו נעשה מלכות דאצילות עכ"ל.
אמנם ע' גר"א משלי כב יב וז"ל נביאים היו במדרגת העינים שהם שנים רואה וחווה והם נביאים
ראשונים ואחרונים וכו' אחרונים ראו באספקלריא שאינה מאירה לכן כתיב בנבואתם חזון שהוא
מתרגום של מראה ופחות ממנו עכ"ל. היינו שיש דרגות בין אספקלריא שמה שהיה מאירה אצל
משה רבינו היה סתום אצל נביאים הראשונים.

וזאת היא הברכה⁴³ כי מאת ה' היתה זאת⁵ (תהלים קיח כג) וכן ביעקב נאמר (בראשית מט

³ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 4, והערה 8.

⁴ עי' זהר (ח"א כח ע"א): זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי דא שכינתא נערה המאורסה לגבי עמודא דאמצעייתא אתמר בה זאת הפעם וגו' אנא ידענא דאיהי עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת ודאי יקרא אשה מסטרא עלאה דאיהי אמ"א כי מאיש לקחה זאת מסטרא דאב"א דאיהו י'. תרגום: "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי", זו שכינה, נערה המאורסה לעמוד האמצעי, נאמר בה "זאת הפעם וגו'", אני ידעתי שהיא עצם מעצמי ובשר מבשרי, "לזאת" ודאי "יקרא אשה" מצד עליון שהיא אמא, "כי מאיש לוקחה זאת", מצד של אבא שהוא י'. ועי' הערה הבאה בשם התיקו"ז קיא ע"ב.

מאחר וזה ענין כללי, הארכנו.

עי' תיקו"ז (כג ע"א): ובגין דא מאן דבעי לאשגא למלכא לית ליה רשו לאשגא ליה אלא בשכינתא הה"ד אל יתהלל וכו' כי אם בזאת וגו' ואהרן כד עאל לקדש קודשין ביומא דכפורי בה הוה עאל דכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש דאיהי עת לעשות לה' ומשה בגינה אתקיים בעלמא (נ"א עלמא דא בתר דמית) הה"ד וזאת הברכה אשר וגו' ובה עביד עשר מכתשין לפרעה הה"ד ואולם בעבור זאת העמדתין ויעקב בגין דהוה ידע דכל רעותא דמלכא בה מני לבנוי עלה דלא יעלון קדם מלכא אלא בה וכל שאלתין דילהון בצלותין ובעותין למלכא דיהון בה הה"ד וזאת אשר דבר להם אביהם וגו' ודוד בגין דהוה ידע דכל רעותא וחילא ותוקפא דמלכא בה אמר (תהלים כ"ז) אם תחנה וגו' בזאת אני בוטח דאתמר עלה ומלכותו בכל משלה ומאן דלא שת לבו גם לזאת עליה אתמר וכסיל לא יבין את זאת.

תרגום: ולכן, מי שרוצה להשיג את המלך, אין לו רשות להשיג אותו אלא עם השכינה, זהו שכתוב "אל יתהלל וכו' כי אם בזאת יתהלל וגו'" (ירמיה ט כב). ואהרן כשנכנס לקדש הקדשים ביום הכפורים, בה היה נכנס, שכתוב "בזאת יבא אהרן אל הקדש" (ויקרא טז ג), שהיא "עת לעשות ליהוה". ומשה בשבילה התקיים בעולם (עולם זה אחר שמת) זהו שכתוב "וזאת הברכה אשר בך וגו'", ובה עשה עשר מכות לפרעה, זהו שכתוב "ואולם בעבור זאת העמדתין". ויעקב משום שהיה יודע שכל רצונו של המלך בה, צוה את בניו עליה שלא יכנסו לפני המלך אלא בה, וכל משאלותיהם בתפילות ובקשות למלך שיהיו בה, זהו שכתוב "וזאת אשר דבר להם אביהם וגו'" (בראשית מט כח). ודוד משום שהיה יודע שכל הרצון והכח והתוקף של המלך הוא בה, אמר "אם תחנה וגו' בזאת אני בוטח". שנאמר עליה "ומלכותו בכל משלה", ומי שלא שת לבו גם לזאת, עליו נאמר "וכסיל לא יבין את זאת".

עי' זהר (ח"ג דף רנו ע"ב): כל קרבנין ועלוון אינון ליהוה ואתקריאת קרבן על שם דאתקריבו בה כל כנויין ליהוה ובגין דא אתמר עלה קרבנו קערת כסף אחת לית דרגא דאתקריב לגבי יהוה פחות מנה ולית צלותא ופקודא מכל פקודין דאורייתא וכל קרבנין ועלוון דאינון לבר מנה בכל דרגין דספיראן לא מתקבלן קדם יהוה לבר מנה ובגין דא אתמר עלה בזאת יבא אהרן אל הקדש ובג"ד אמר נביא כי אם בזאת יתהלל המתהלל:

תרגום: כל הקרבנות והעולות הם ליהוה, ונקראת קרבן על שם שמתקרבין בה כל הכנויים ליהוה. ומפני זה נאמר עליה "קרבנו קערת כסף אחת", אין דרגה שנקרבת לגבי יהוה פחותה ממנה, ואין תפלה ומצוה מכל מצוות התורה וכל קרבנות ועולות שהם לחוץ ממנה בכל דרגות הספירות, לא מתקבלות לפני יהוה חוץ ממנה. ומפני זה נאמר עליה "בזאת יבא אהרן אל הקדש", ומפני זה אמר הנביא "כי אם בזאת יתהלל המתהלל".

ועי' תיקו"ז (יב ע"ב): ובגין דאורייתא מינה אתיהיבת אמר למשה וראית את אחורי וכו' דלית נביא וחכם יכיל לעאלא לעילא פחות מן דא ובגין דא אתקריאת מפתחות החיצוניים אנפין דילה ואנפין דלגאון מפתחות הפנימיים והא אתמר לעיל דאם בר נש לית בידיו מפתחות החיצוניים במאי ייעול ובגין דא אתמר בה זה השער לה'.

ובגין דלית השגה לנביא וחזוה וחכם פחות מינה אמר הנביא כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל וכו' וידוע אותי ובגין דא יעקב אוליף לה לבנוי ויהיב לון קבלה מינה הדא הוא דכתיב וזאת אשר דבר להם אביהם ודוד דהוה ליה קבלה מינה אמר לגבה אם תחנה עלי מחנה וכו' רמזי לה בהאי תגא וסליק מחשבתיה לגבה ואמר לא יירא לבי וכו'.

תרגום: ומשום שהתורה נתנה ממנה, אמר למשה (שמות לג כג) "וראית את אחורי וכו'", שאין נביא וחכם יכול להכנס למעלה פחות מזה, ולכן נקראים מפתחות החיצוניים הפנים שלה, ופנים שבפנים מפתחות הפנימיים, והרי נתבאר למעלה שאם אין לאיש בידיו מפתחות החיצוניים במה יכנס, ומשום זה נאמר בה (תהלים קיח כ) "זה השער ליהוה".

ומשום שאין השגה לנביא וחזוה וחכם פחות ממנה, אמר הנביא "כה אמר יהוה אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל וכו' וידוע אותי" (ירמיה ט כב), ולכן יעקב למד אותה לבניו, ונתן להם קבלה ממנה. זהו שכתוב (בראשית מט כח) "וזאת אשר דבר להם אביהם", ודוד שהיה לו קבלה ממנה, אמר לה (תהלים כז ג) "אם תחנה עלי מחנה וכו'", רמז אותה בכתר הזה, והעלה מחשבתו אליה, ואמר (שם) "לא יירא לבי וכו'".

כח) וזאת אשר דבר להם אביהם⁶ זאת הברכה הוא שאמר דוד (תהלים קיט נו) זאת היתה לי כי פקודיך נצרתני ירמוז לציון עיר דוד⁷ כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם⁸ והמשכיל יבין:

ע"י ר' בחיי בהקדמה לפרשה: תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה. ועל דרך הקבלה תנו לה מפרי ידיה הזכיר כן על המדה שהתחיל עליה אשת חיל מי ימצא כי רצה

ועי"ש (כ ע"א): ואינון שבע ספירן כלילן בשבע שמהן וכלהו כלילת לון בת שבע ולית ספירה מכלהו ספירן דיהא לה רשו לארקא ברכאן ולאשפעא לתתאין אלא בבת שבע בגין דאיהי קשורא דכלהו ספירן דאי ספירן הוו מריקין לבר מינה הוה פרודא ובגין דא לית רשו לארקא ספירא לשום אתר בר מינה לגבי תתאין ובגין דא אתמר בה אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אם בזאת יבא אהרן אל הקדש דלית רשו לנביא וחכימא למנדע לעילא שום מדע אלא בה ובגינה אתמר ומשה עלה אל האלהים ודוד בגינה אמר אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' איהו שלימו אדם שלימו דיהודא שלימו דשמא קדישא שלימו דכל ספירה וספירה.

תרגום: ואותן שבע ספירות כלולות בשבעה שמות. ואת כולם כוללת בת שבע, ואין ספירה מכל הספירות שיהיה לה רשות להוריק ברכות ולהשפיע לתחתונים אלא בבת שבע, משום שהיא הקשר של כל הספירות, שאם הספירות היו מריקות מחוץ לה היה פרוד. ומשום זה, אין רשות לספירה להריק לשום מקום פרט לה אל התחתונים, ומשום כך נאמר בה "אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אם בזאת" (ירמיה ט כב), "בזאת יבא אהרן אל הקדש" (ויקרא טז ג), שאין רשות לנביא וחכם לדעת למעלה שום מדע אלא בה, ובשבילה נאמר "ומשה עלה אל האלהים" (שמות יט ג), ודוד אמר בגללה "אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום ליהוה" (תהלים קלב ד - ה), הוא שלמות האדם, שלמות היחוד, שלמות השם הקדוש, שלמותה של כל ספירה וספירה.

⁵ ע"י א כא (דרך השכל), לעיל ב ט, ולקמן ד ז, ששכל היא בחי' יצר הטוב, וע"י עוד ה ב. וע"י קידושין (פב ע"ב): תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער והם לא נבראו אלא לשמשני וכו', וע"י שם במהר"ל: וזכר ג' דברים כי באדם ג' דברים הגוף והנפש והשכל, ובכל שלשתן משמש האדם בהם לצורך חיותו, ואמר כי אין שלמות האדם במה שהוא משמש לצורך פרנסתו הן בגופו הן בנפשו הן בשכלו, וזה כי הארי יש לו גוף חזק כאשר נודע מענין הארי, והרי אין משמש בכח גופו שיש לו לצורך פרנסתו, וכנגד הכח הנפשי אמר שהצבי שיש בו כח נפשי שהרי יש בו מהירות התנועה מאוד שהוא כח נפשי, והרי אינו משמש בכח זה לצורך פרנסתו, ולפיכך אמר ולא ראיתי צבי קייץ, דהיינו שיהיה מתקן מזונותיו בקייץ, וצריך לזה כח תנועה להכניס את פירות הקייץ לבית, וכנגד השכל אמר לא ראיתי שועל חנוני, כי השועל הזה יש בו חכמה מכל חית השדה ואין משמש בכח זה לצורך פרנסתו להיות חנוני בעל משא ומתן.

⁶ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 4.

⁷ ע"י זהר (ח"ג רסב ע"ב): א"ר יהודה כתיב ביה בדוד והוא אדמוני עם יפה עיניים וטוב ראי מאי טעמא אדמוני משום דחולקא דעדביה גרמא ליה אדמוני דינא ודאי עם יפה עיניים דינא ברחמי כמה דכתיב חסדי דוד הנאמנים א"ר יצחק חסדי דוד באתריה אוקימנא אלא והוא אדמוני כדאמרן עם יפה עיניים אלן אבהתא ת"ח ירושלם וציון דינא ורחמי ואע"פ כן כתיב עיר דוד היא ציון וכתיב בקרבן קדוש ולא אבא בעיר נשבע קב"ה שלא יכנס בירושלם של מעלה וכו' אימתי א"ר יהודה כד אתהדר מלכו בית דוד לאתריה לתתא

תרגום: אמר רבי יהודה כתוב בדוד והוא אדמוני עם יפה עיניים וטוב ראי למה אדמוני משום שחלק גורלו גרם לו אדמוני דין ודאי עם יפה עיניים דין ברחמים כמו שכתוב חסדי דוד הנאמנים. אמר רבי יצחק חסדי דוד במקומו בארנו אלא והוא אדמוני כמו שאמרנו עם יפה עיניים אלו האבות בא וראה ירושלים וציון דין ורחמים ואף על פי כן כתוב עיר דוד היא ציון וכתיב בקרבן קדוש ולא אבוא בעיר נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס בירושלים של מעלה וכו' אימתי אמר רבי יהודה כשתחזר מלכות בית דוד למקומה למטה.

⁸ ע"י זהר (ח"ג ט ע"ב): דבר אחר ברוך יהוה מציון מאן אתר אשתמודע דקודשא בריך הוא הוא ברוך הדר ואמר מציון דמציון אשתמודע דהוא ברוך מאי טעמא בגין דכתיב (תהלים קלג ג) כי שם צוה יהוה את הברכה וגו' אמר ליה רבי ייסא זכאה חולקך דזכית לכולי האי זכאין אינון דמשתדלין באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא כאילו אחיד בקודשא בריך הוא הדא הוא דכתיב (דברים ד) ואתם הדבקים ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום

תרגום: דבר אחר ברוך ה' מציון, מאיזה מקום נודע הקדוש ברוך הוא שהוא ברוך, חזר ואמר מציון, שמציון נודע שהוא ברוך, למה, משום שכתוב (תהלים קלד) כי שם צוה ה' את הברכה וגו'. אמר לו רבי ייסא, אשרי חלקך שזכית לכל זה, אשרי אותם שעוסקים בתורה, שכל מי שעוסק בתורה כאילו אוזח בקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

שלמה ע"ה לחתום ספרו במדה שהיא חתימת הבנין¹⁰⁹ ויען כי משם שמעו בני ישראל את

⁹ עי' תיקו"ז (יט ע"ב): וישראל אמרין רבון עלמא אף על גב דאנא בגלותא מרחקא ממך שימני כחותם על לבך (שיה"ש ח ו) ולא יתעדי מינן דיוקנך דאיהי חותם דילך שכינתא דילך דבגינה אנת הוית דכיר לן בגלותא וחותמא דקודשא בריך הוא ודאי איהי שכינתא תרגום: וישראל אומרים, רבונו של עולם, אף על גב שאני בגלות רחוקה ממך, "שימני כחותם על לבך", ולא תזוז מאתנו דמותך, שהיא החותם שלך, השכינה שלך, שבגללה אתה היית זוכר אותנו בגלות. והחותם של הקדוש ברוך הוא, ודאי היא השכינה. עי' לקמן הערה 10.

¹⁰ עי' ספר הפליאה (עמוד קיט): יסוד ולמה יסוד נקרא צדיק כי הוא חותם המלך בסוד יה"ו כי עדיין הה' אחרונה אינה נאצלה ומזה, וכן עי' ע"ח שער טנת"א פרק ג.

התורה הוא שכתוב (דברים ד יב) מתוך האש¹¹ ואמר הנביא (חבקוק ג י) נתן תהום קולו¹²

¹¹ עי' מדרש הנעלם (ג ע"א): תאני ר' שמעון, על שבעה עמודים הארץ עומדת, שנאמר חצבה עמודיה שבעה, והם תלויים על המים, וכנגדם אמר דהמע"ה שבעה קולות, דכתיב קול ה' על המים. ועי' זהר (ח"ב ער ע"ב): וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים. וכי רואים את הקולות אלא וכל העם רואים את הקולות אותן קולות שנאמר קול יי' על המים אל הכבוד הרעים. קול יי' בכח. ואומר בכח ידי עשיתי. ואומר אף ידי יסדה ארץ. קול יי' בהדר. ואומר הוד והדר פעלו וצדקתו וגו'. קול יי' שובר ארזים זה קשת שמשברת עצי ארזים ועצי ברושים. (שם) קול יי' חוצב להבות אש. זה שעושה שלום בין האש ובין המים שחוצב כח האש ומונע אותו מללחוך המים גם מונע מלכבותו (שם) קול יי' יחיל מדבר שנאמר ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם. יתר מן המדבר. קול יי' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כלו אומר כבוד. דכתיב השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה. הא למדת שבשבע קולות נתנה התורה ובכלם נגלה עליהם אדון העולם וראום והיינו דכתיב וכל העם רואים את הקולות כתוב אחד אומר ויט שמים וירד וערפל תחת רגליו. וכתוב אחד אומר כי מן השמים דברתי עמכם. הא כיצד אשו הגדולה היתה בארץ שהוא קול אחד ושאר קולות היו בשמים דכתיב מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש.

עי' תיקו"ז (קט ע"ב): ובגין דא יש הבל אשר נעשה על הארץ אמרו ליה חבריא רבי אימא לן שום רמיזא בהאי קרא דלא אתכסיא חכמתא דא מן חבריא אמר לון רבנן בודאי רזא עלאה אית תמן אבל אימא לכו ברמיזא שבע הבלים אינון זכאה מאן דלא נטיל לאגרייהו בהאי עלמא ואינון דכלילן בבת שבע ואינון בהאי קרא הבל [קד ע"א]¹¹ חד הבלים תרין הא תלת הבלים תלת הרי שית הכל הבל {קכ ע"א} הא שבע ולקבליהו שבע שמהן אבגית"ץ וכו' אלו שבע הבלים אינון כפולים לקבל שבע שרגין דמנרתא כפולים דאתמר בהון שבעה ושבעה מוצקות (זכריה ד ב) (ואינון שבע הויות דאתמר בהון באמירה יהי אור (בראשית א ג) והוי מיד ולבושין דאינון שבע הויות אינון שבע שמהן אבגית"ץ וחבריו הבל איהו להב הבלים להבים ועלייהו אתמר קול ה' חוצב להבות אש ומאן דידיע באלין הבלים כד אפיק לון מפומיו ומלביה ידע לכוונא בשכינתא עלאה דכל הבלים מינה תליין ומתלבשין בשכינתא תתאה דכליל שבע שמהן אבגית"ץ וחבריו דאינון אתוון דבהון אתבריא שמיא וארעא דאלין תליין באמירה ואילין בעשיה ברזא דאומר ועושה מיד ואלין שבע הבלים אינון כפולים לקבל שבע שרגין דמנרתא כפולים דאתמר בהו שבעה ושבעה מוצקות לנרות וגו' אלין באמירה ואלין בעשיה) ואינון י"ה יו"ד ה"א ר"ה וא"ו ה"א אלין אינון שבעה ושבעה מוצקות.

תרגום: ומשום זה יש הבל אשר נעשה על הארץ אמרו לו החברים רבי אמר לנו שום רמז בפסוק הזה שלא התכסתה החכמה הזו מן החכמים אמר להם חכמים בודאי שסוד עליון יש שם אבל אמר לכם ברמז שבעה הבלים הם ואשרי מי שלא נוטל את שכרם בעולם הזה והם שכלולים בבת שבע והם בפסוק הזה הבל אחד הבלים שנים הבל הבלים שלשה הרי ששה הכל הבל הרי שבעה וכנגדם שבעה שמות אבגית"ץ אלו שבעת ההבלים הם כפולים כנגד שבעת הנרות של המנורה כפולים שנאמר בהם שבעה שבעה מוצקות (והם) שבע הויות שנאמר בהן באמירה יהי אור והיה מיד והלבושים של אותם שבע הויות הם שבעה שמות אבגית"ץ וחבריו הבל הוא להב הבלים להבים ועליהם נאמר קול יהו"ה חוצב להבות אש ומי שמכיר את ההבלים הללו כשמוציא אותם מפיו ומלבו יודע לכוון בשכינה העליונה שכל ההבלים יוצאים ממנו ומתלבשים בשכינה התחתונה שכוללת שבעה שמות אבגית"ץ וחבריו שהם האותיות שבהן נבראו שמים וארץ שאלו תלויים באמירה ואלו בעשיה בסוד של אומר ועושה מיד ושבעת ההבלים הללו הם כפולים כנגד שבעה נרות המנורה כפולים שנאמר בהם שבעה ושבעה מוצקות לנרות וגו' (אלו באמירה ואלו בעשיה והם י"ה יו"ד ה"א ר"ה וא"ו ה"א אליו ביאורים ח"א עב ע"ב.

עי' עבה"ק ח"ד פכ"ח: ואמר עוד ונשמרתם מאד לנפשותיכם וגו' ביום דבר יי' אליכם בחרב מתוך האש וכן בכל מקום שיזכיר דבור השם הגדול אליהם, יבאר מיד שהיה מתוך האש להודיע להם מקום השגתם וכן הודיעו הם עצמם דכתיב ותאמרו הן הראנו יי' אלהינו את כבודו ואת גדלו ואת קלו שמענו מתוך האש וכבדו וגדלו שאמרו שהראם הוא האש שנאמר בו ומראה כבוד יי' כאש אכלת בראש ההר לעיני בני ישראל, ובהשגה זו עמדו על סוד הייחוד כי אל זה התכלית עלו למעלת הנבואה לקבל התורה שהיא ההוראה הנפלאה לזה, וכמו שכתבתי והוא אמרו אתה הראת לדעת כי יי' הוא האלהים אין עוד מלבדו.

¹² עי' ספר הבהיר אות קלט. שאלו לו תלמידיו למי נושאים כפים אמר להם לרום השמים מנא לן דכתיב (חבקוק ג' י) נתן תהום קולו רום ידהו נשא הא למדת שאין נשיאת כפים אלא לרום שמים וכשיש בישראל משכילים ויודעים את סוד השם הנכבד ונושאים כפיהם מיד נענים שנאמר (ישעי' נ"ח ט) אז תקרא וה' יענה אם אז תקרא ה' יענה מיד.

קמ. מאי ניהו אז אלא מלמד שאין רשות לקרוא לאל"ף לבדה אלא על ידי שנים האותיות הדבקים בה היושבים ראשונה במלכות ועם האל"ף הם שלשה ונשארו שבע מעשרה מאמרות והיינו ז' דכתיב (שמות ט"ו א) אז ישיר משה ובני ישראל גם כן.

לכך סדר שבחיה והזכיר מעלותיה בכ"ב אותיות התורה וכונת הכתוב תנו לה מפרי ידיה תנו לה ברכה והזכיר מ"פרי ידיה" כענין שאמרו תן לו משלו שאתה ושלך שלו ויהללוה בשערים מעשיה הוא ההלול וכן הזכיר דוד ע"ה בפסוק אחד ברכה והלול הוא שאמר (תהלים קד לה) ברכי נפשי את ה' הללויה ואף על פי שכל המתברך מתברך מברכותיו של הקדוש ברוך הוא מצינו שהקב"ה חפץ בברכת בני אדם והוא צוה לנו בכך כמו שאמר (דברים ח י) וברכת את ה' אלהיך¹³ והוא יתעלה המברך (ישעיה סה טז) והמתברך בארץ יתברך באלהי אמן ותתעורר במה שדרשו רז"ל (סוטה לח ב) כל המברך מתברך שהוא כלל הכולל את הכל וידוע בברכה שהוא קיום העולם¹⁴ ולכך התחילה תורה בב' בבריאית עולם לפי שהברכה קיום העולם¹⁵ וברך הקדוש ברוך הוא לאדם שנאמר (בראשית א כח) ויברך

ע' ספר הפליאה (עמוד ל): התהום היא אחרית האבנים והיא כ"י ועמק הבנין וע"ז נאמר ברכת תהום רובצת תחת ולא ראית בני מה נאמר במתן תורה ראוך יחילו הרים זרם מים עבר נתן תהום קולו רום ידיהו נשא ור"ל ראוך יחילו הרים אלו זרועות עולם הנקראים הרים זרם מים אלו מים העליונים הבאים מן החסד נתן תהום קולו הוא כ"י. רום ידיהו נשא ור"ל אבנים אחרונות הרומזים במלת ידיהו נשאם ועלתה במדה הנקרא רום הוא החולם כענין נעוץ סופו בתחילתו:

¹³ ע'י זהר (ח"ג רע ע"ב): והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו' ואכלת ושבעת וברכת את יי' אלהיך וגו' פקודא דא לברכא ליה לקב"ה על כל מה דאכיל ושתי ואתהני בהאי עלמא ואי לא בריך אקרי גזלן לגבי קב"ה דכתיב גוזל אביו ואמו והא אוקמוה חברייא בגין דברכאן דברך ב"נ לקב"ה אתי לאמשכא חיינ ממקורא דחיי לשמיה דקב"ה קדישא ולאקרא עליה מההוא משחא עלאה ואתי לאתמשכא מתמן לכל עלמא וכתביב ואכלת ושבעת וברכת את יי' אלהיך

ואינון ברכאן אריק ב"נ באינון מלין מההוא מקורא עלאה ואתברכאן כל אינון דרגין ומקורין ואתמליין לארקא על כל עלמין ואתברכאן כלהו כחדא וע"ד אצטרך ב"נ לשואה רעותיה ברזא דברכאן בגין דיתברכון אבהו ובנין כלא כחדא ומאן דמברך לקב"ה אתברך ונטיל חולקיה מאינון ברכאן בקדמיתא דכל עלמא לתתא כיון דשמא דקב"ה מתברך מתמן נחית ושרא על רישיה חולקא קדמאה והא אוקימנא דכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך (אזכיר כד"א יזכור כל מנחותך) כיון דההיא ברכה אתייה ושרייה על רישיה מתמן אתפשט בכל עלמא בשעתא דאינון ברכאן נחתין מתעטרין גו חקל תפוחין קדישין ופגעי בהו כמה דרגין דממנן בעלמא ונחתי בהו ואמרי ומכריזי דא איהו דורונא דשדר פלוני לקב"ה מאן אתר נחתי לבתר דנחתי מאתר רישא חדא דצדיק תמן סלקין מתערי לנחתא אחרנין מלעילא ואתמלייה מלעילא ומתתא הה"ד ברכות לראש צדיק כיון דהאי דרגא אתמלייה אריק להאי כלה ומתמן נגדין ואתמשכן לתתא

תרגום: והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו' ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו' מצוה זו לברך את הקדוש ברוך הוא על כל מה שאוכל ושותה ונהנה בעולם הזה ואם לא ברך נקרא גזלן לקדוש ברוך הוא שכתוב גוזל אביו ואמו והרי פרשוה החברים משום שהברכות שמברך אדם את הקדוש ברוך הוא באות להמשיך חיים ממקור החיים לשמו של הקדוש ברוך הוא הקדוש ולהריק עליו מאותו השמן העליון ובא להמשיך משם לכל העולם. וכתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך.

ואותן הברכות מוריק אדם באותם הדיבורים מאותו המקור העליון ומתברכים כל אותן הדרגות והמקורות ומתמלאים להריק על כל העולמות וכולם מתברכים כאחד. ועל זה צריך אדם לשים רצונו בסוד הברכות כדי שיתברכו אבות ובנים הכל כאחד ומי שמברך את הקדוש ברוך הוא מתברך ולוקח חלקו מאותן הברכות בתחלה של כל העולם שלמטה כיון ששמו של הקדוש ברוך הוא מתברך משם יורד ושורה על ראשו החלק הראשון והרי בארנו שכתוב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך (אזכיר כמו שנאמר יזכר כל מנחותך) כיון שאותה ברכה באה ושורה על ראשו משם מתפשטת בכל העולם. בשעה שאותן הברכות יורדות מתעטרות בתוך שדה התפוחים הקדושים ופוגשות בהן כמה דרגות של ממונים בעולם ויורדות עמן ואומרות ומכריזות זהו הדורון ששלח פלוני לקדוש ברוך הוא מאיזה מקום יורדות לאחר שיוורדות ממקום ראש אחד של הצדיק שם עולות מתעוררות להוריד אחרות מלמעלה ומתמלא מלמעלה ומלמטה זהו שכתוב ברכות לראש צדיק כיון שדרגה זו מתמלאת מוריקה לכלה הזו ומשם שופעות ונמשכות למטה.

¹⁴ ע'י הערה 8.

¹⁵ ע'י זהר (ח"א ב ע"ב): כד בעא למברי עלמא אתו כל אתוון קמיה מסופא ארישייהו שריאת את ת למיעל ברישא אמרה רבון עלמין ניחא קמך למברי בי עלמא דאנא חותמא דגושפנקא דילך אמ"ת ואת אתקריאת אמ"ת יאות למלכא למשרי באת אמ"ת ולמברי בי עלמא אמר לה קב"ה יאות אנת וזכאה אנת אלא לית אנת כדאי למברי בך עלמא הואיל ואנת זמינא למהוי רשים על מצחין דגוברין מהימנין דקיימו אורייתא מאל"ף ועד ת"ו וברשימו דילך ימותון ועוד דאנת חותמא דמות הואיל ואנת כך לית ואנתו (אנא) כדאי למברי בך עלמא [מיד נפקת] וכו' עאלת את ב אמרה ליה רבון עלמא ניחא קמך למברי בי עלמא דבי מברכאן לך לעילא ותתא אמר לה קב"ה הא ודאי בך אברי עלמא

אותם אלהים וברך לנח ולבניו שנאמר (בראשית ט א) ויברך אלהים את נח ואת בניו עד שעמד אברהם שהיה ראש האמונה ומסר הברכות בידו ואמר לו (בראשית יב ב) והיה ברכה¹⁶ ולא אמר והיה ברוך או מבורך אלא והיה ברכה אמר לו אתה מקור הברכה¹⁸¹⁷ לברך לכל מי שתרצה וממנו ואילך היו הברכות מסורות ביד הצדיקים שכן כתוב ביצחק שאמר ליעקב (בראשית כו ז) ואברכה לפני ה' לפני מותי וכן מצינו ביעקב שבירך לבניו סמוך למיתתו הוא שכתוב (בראשית מט כח) וזאת אשר דבר להם אביהם¹⁹ ויברך אותם וכן מצינו משה רבינו ע"ה שברך את השבטים סמוך למיתתו והתחיל ברכתו במלת זאת ממקום שפסק יעקב שאמר וזאת אשר דבר להם אביהם.

ואת תהא שירותא למברי עלמא.

תרגום: כשרצה לברוא את העולם, באו לפניו כל האותיות מסופם לראשם. התחילה האות ת' להכנס בראש. אמרה, רבון העולמים, נוח לפניך לברוא בי את העולם, שאני תשלום חותם שלך אמ"ת, ואתה נקראת אמ"ת, ראוי למלך להתחיל באות אמ"ת ולברוא בי את העולם. אמר לה הקדוש ברוך הוא, את ראויה ואת זכאית, אלא שאינך כדאית לברוא בך את העולם, הואיל ואת עתידה להיות רשומה על מצחי האנשים הנאמנים שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו, וברושם שלך ימותו. ועוד, שאת חותם המות. והואיל ואת כך, אינך כדאית לברוא בך את העולם. מיד יצאה וכו', נכנסה האות ב'. אמרה לו, רבונו של עולם, נוח לפניך לברוא בי את העולם, שבי מברכים אותך למעלה ולמטה. אמר לה הקדוש ברוך הוא, הרי ודאי שבך אברא את העולם, ואת תהיי הראשית לברוא את העולם.

¹⁶ עי' זהר ח,א עח ע"א): ואעשך לגוי גדול וגו' (שם ב) ואעשך בגין דכתיב (שם א) לך לך ואברך בגין דכתיב מארצך ואגדלה שמך בגין דכתיב וממולדתך והיה ברכה בגין דכתיב ומבית אביך רבי שמעון אמר ואעשך לגוי גדול מסטרא דימינא ואברך מסטרא דשמאלא ואגדלה שמך מסטרא דאמצעיתא והיה ברכה מסטרא דארעא דישראל הא הכא כרסייא דארבע סמכין דכלהו כלילין ביה באברהם מכאן ולהלאה ברכאן לאחריני דמתזני מהכא דכתיב (שם ג) ואברכה מברכך ומקללך אאור ונברכו בך כל משפחות האדמה

"ואעשך לגוי גדול וגו'". "ואעשך" משום שכתוב "לך לך". "ואברך" משום שכתוב "מארצך". "ואגדלה שמך", משום שכתוב "ממולדתך". "והיה ברכה", משום שכתוב "ומבית אביך". רבי שמעון אמר, "ואעשך לגוי גדול" מצד הימין, "ואברך" מצד השמאל, "ואגדלה שמך" מצד האמצע, "והיה ברכה" מצד של ארץ ישראל. הנה כאן כסא של ארבעה עמודים שכולם כלולים באברהם. מכאן והלאה ברכות לאחרים שנזונים מכאן, שכתוב "ואברכה מברכך ומקללך אאור ונברכו בך כל משפחות האדמה".

ועיי"ש (פז ע"ב): תא חזי כגוונא דא כד אשתכחו זכאין בעלמא אתערו ברכאן לעלמין כלהו כיון דאתא אברהם אתער ברכאן לעלמא דכתיב (בראשית יב ב) ואברך והיה ברכה מאי והיה ברכה רמז דישתכחון בגיניה ברכאן לעילא ולתתא דכתיב (שם ג) ונברכו בך וגו' וכתוב (שם) ואברכה מברכך תרגום: בא וראה, כדוגמא זו כשנמצאים צדיקים בעולם, ברכות מתעוררות לכל העולמות. כיון שבא אברהם, התעוררו ברכות לעולם, שכתוב "ואברך". והיה ברכה". מה זה "והיה ברכה", רמז שימצאו בגללו ברכות למעלה ולמטה, שכתוב "ונברכו בך וגו'", וכתוב "ואברכה מברכך".

¹⁷ עי' זהר (ח"ג דף קפב ע"א): פתח ואמר טובה חכמה עם נחלה ויותר לרואי השמש אי לאו דהא אתגלייא מלה דא לא (שמענא ולא) ידענא מאי קאמר טובה חכמה דא היא חכמה דהיא תחת השמש (ס"א לכורסייא) כורסייא מתתקנא ליה טובה חכמה עם נחלה יאה ושפירא כד איהי שרייא עמהון דישראל דאינון נחלה ועדבא דילה לאתקשרא בה אבל תושבחתא יתיר לרואי השמש לאינון דזכו לאתחברא בשמשא ולאיתקשרא ביה דהא אחיד באילנא דחיי ומאן דאחיד ביה בכלא אחיד בחיין דהאי עלמא ובחיי דעלמא דאתי ודא הוא דכתיב ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה מאי ויתרון דעת דא אילנא דחיי יתרון דיליה מהו החכמה ודאי דהא תורה מחכמה עלאה נפקא.

תרגום: פתח ואמר "טובה חכמה עם נחלה ויותר לרואי השמש אם לא", התגלה דבר זה, לא (שמענו ולא) ידענו מה אמר. "טובה חכמה", זוהי חכמה שהיא תחת השמש, (לכסא) כסא נתקנת לו. "טובה חכמה עם נחלה" נאה ויפה כשהיא שורה עם ישראל שהם נחלתה וחלקה להתקשר בה. אבל שבח יותר לרואי השמש, לאותם שזכו להתחבר בשמש ולהתקשר בו, שהרי אחוז בעץ החיים, ומי שאוחז בו אחוז בכל, בחיי העולם הזה ובחיי העולם הבא, וזהו שכתוב "ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה", מה זה "ויתרון דעת", זה עץ החיים. יתרונו מהו, החכמה ודאי, שהרי תורה יוצאת מחכמה עליונה.

¹⁸ עי' ספר הפליאה (עמוד תנה): לא הוצרכו להזכיר אמן במקדש לפי שהיה השם נזכר לפניו מאסקופת העזרה ככתבו והיה היוד מן השם נזכרת עכשיו לא נזכר השם אלא בכינויו והוצרכו לומר אמן וגדול העונה אמן יותר מן המברך שזה מחבר האמונים הם חכמה עלאה וחכמה תתאה.

¹⁹ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 4.

עיי"ש: וע"ד הקבלה וזאת הברכה²⁰ היא התרומה²¹ והיא התורה והיא הברית שכתוב בה (ישעיה נט כא) זאת ברית²² ולכך התחיל משה ממנה ממקום שפסק יעקב לפי ששם הפסק הנבואה ליעקב ומשם התחלת הנבואה למשה וכבר הזכרתי זה בפסוק (בראשית מט כח) וזאת אשר דבר להם אביהם:

עיי"ש: וע"ד הקבלה איש האלהים דרך הכתוב שיזכיר לשון איש אצל האלהים כי לא נמצא בכל התורה איש ה' אבל יזכיר לשון עבד אצל ה' שהוא השם המיוחד²³ וזהו משה עבד ה' וזה מבואר²⁴:

(לג ב): ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדדת למו:

ע"י רמב"ן: יאמר כי השם מסיני בא לישראל כי משם השכין שכינתו בתוכם ושוב לא נסתלקה מהם והענין כי ירד הכבוד בהר סיני²⁵ כמו שנאמר (שמות יט כ) וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר ויקרא ה' למשה וגו'²⁶ ושם היה כל הימים שהיה משה עולה ויורד כמו שנאמר (שם כד יז) ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר וגו'²⁷ וכאשר נתנו לו הלוחות

²⁰ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 4.

²¹ ע"י זהר (ח"א דף ל ע"ב): בראשית ברא אלהים רזא (במדבר טו כ) דראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה דא חכמה עלאה דאיהי ראשית. תרגום: "בראשית ברא אלהים", סוד של "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" זו חכמה עליונה שהיא ראשית.

וע"י זהר (ח"ב רע"א ע"א): ד"א ויקחו לי תרומה ויקחו לקדש תרומה שהיא יר"ד והיא עשירי ומנלן דעשירי קדש דכתיב העשירי יהיה קדש לקדש ומאי נינהו קדש דכתיב וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם דכתיב ראשית חכמה יראת יי' אין חכמה אלא יראת השם.

תרגום: דבר אחר ויקחו לי תרומה ויקחו לי לקדש תרומה שהיא יר"ד והיא עשירי ומנלן לנו שעשירי קדש שכתוב (ויקרא כז) העשירי יהיה קדש לקדש ומהו קדש שכתוב וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם שכתוב ראשית חכמה יראת ה' אין חכמה אלא יראת השם.

²² ע"י זהר (ח"א צג ע"ב): פתח אידך ואמר כתיב (תהלים כז ג) אם תחנה עלי מחנה וגו' הכי תאנא בזאת אני בוטח מהו בזאת דא את קיימא דזמינא תדיר גבי בר נש ואתרמיזא לעילא ובגיני כן אתמר בזאת כמה דכתיב (בראשית ט יב) זאת אות הברית (שם יז י) זאת בריתי וכלא בחד דרגא ותאנא זה וזאת בחד דרגא אינון ולא מתפרשן ואי תימא אי הכי הא שאר בני עלמא הכי אמאי דוד בלחודוי ולא אחרא אלא בגין דאחידא ביה ואתרמיזא ביה והיא כתר דמלכותא.

תרגום: פתח אחר ואמר, כתוב "אם תחנה עלי מחנה וגו'". כך שנינו, "בזאת אני בוטח", מה זה "בזאת", זו אות הברית המזומנת תמיד אצל אדם, ונרמזה למעלה. ולכן נאמר "בזאת", כמו שכתוב "זאת אות הברית", "זאת בריתי", והכל בדרגה אחת. ושנינו, זה וזאת הם בדרגה אחת ולא נפרדים. ואם תאמר, אם כך, הרי שאר בני האדם כך, למה דוד בלבדו ולא אחר. אלא משום שהיא אחוזה בו ונרמזה בו, והיא כתר המלכות. וע"י עוד זהר (ח"ג קמו ע"א).

²³ ע"י זו"ח (ג ע"ב): וע"כ כדי שלא יטעה אדם, צוה בקרבנות ואמר, אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. וכי תזבחו זבח תודה לה'. וכי תזבחו זבח שלמים לה'. ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'. הכל לה'. ולא נאמר לאלקים. מ"ט. א"ר אבהו, שם זה הוא משותף, שהמלאכים נקראו אלקים, בני אדם נקראו אלקים, הדיינים נקראו אלקים, ואין אנו יודעים למי מהם זובח, לכך צריך להזכיר השם המיוחד לבדו.

²⁴ ע"י לעיל הערה 1.

²⁵ ע"י שמות כח ב ודברי רבינו שם.

²⁶ ע"י תנחומא נשא טז: בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים וכו' עמד משה והורידה לארץ שנאמר (שמות יט) וירד ה' על סיני וכתב. וע"י הערה הבא.

²⁷ ע"י זהר (ח"ב קצז ע"א): אלא כמה דאת אמר (שמות יט ב) וירד יהו"ה על הר סיני וכתב (שם כד יח) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר וכי קודשא בריך הוא דהוה בטורא דסיני וכתב (שם יז) ומראה כבוד יהו"ה כאש אוכלת בראש ההר איך יכיל משה לסלקא גביה אלא במשה כתיב ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר דעאל גו עננא כמאן דאתלבש בלבושה הכי נמי אתלבש בעננא ועאל בגויה ובעננא אתקריב לגבי אשא ויכיל למקרב אוף הכי אליהו דכתיב ויעל אליהו בסערה השמים דעאל בההיא סערה ואתלבש ביה בההיא סערה וסליק לעילא

האחרונות שכן הכבוד באהל מועד כמו שנאמר (שם לג ט) והיה כבא משה האהלה²⁸ ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה וכתוב (שם פסוק יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים וגו' וכאשר הוקם המשכן שכן הכבוד במשכן שנאמר (שם מ לד) ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן²⁹ ומשם היו לו כל הדברות כל ימי המדבר.

ואתה מרבבת קדש מימינו איש דת למו – יאמר כי בא הכבוד לישראל מרבבות קדושי עליון אשר ירדו עמו על ההר, כענין שנאמר (תהלים סח יח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ה' בם סיני בקדש³⁰.

מימינו איש דת למו – פירוש מימין תפארתו היה להם איש דת לא מיד המלאכים הנזכרים רק מימין השם בעצמו ובכבודו³¹ ויתכן כי מרבבות קדש מרבו קדושתו כי קדוש קדוש קדוש ה' צבאות בכל מיני קדושה³² וטעם איש דת למו כמו דת איש כמו שאמר (לעיל ה כא) ואת קולו שמענו מתוך האש או טעמו כמו איש ודת למו יזכיר שהראה להם האש העליונית והשמיים הדרת וזה כענין שנאמר (לעיל ד לו) ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש ועל דרך האמת יגיד גם כן שהאש שהוא הדרת היא מימינו כי מדת הדין

תרגום: אלא כמו שנאמר וירד ה' על הר סיני וכתוב (שם כב) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר וכי הקדוש ברוך הוא שהיה בהר סיני וכתוב ומראה כבוד ה' כאש אכלת בראש ההר איך יכל משה לעלות אליו אלא כתוב במשה ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר שנכנס לתוך הענן כמי שמתלבש בלבוש כך גם התלבש בענן ונכנס לתוכו ובענין לקרב לאש ויכל לקרב אף כך אליהו שכתוב ויעל אליהו בסערה השמים שנכנס באותה סערה והתלבש באותה סערה ועלה למעלה.

²⁸ עי' זהר (ח"א דף פד ע"א): ועד בית אל (בראשית יג ג) לאתקנא אתריה ולחברא לון ביחודא שלים דהא מנגב ועד בית אל אשתכח רזא דחכמתא כדקא יאות אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה (שם) אהלה בה"א מאן אהלה דא בית אל אבן שלמה כדאמרן תו רשים ואמר אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה דכתיב (בראשית יב ז) ליהו"ה הנראה אליו וכדין ויקרא שם אברם בשם יהו"ה (בראשית יג ד) כדין אתדבק במהימנותא שלימתא.

תרגום: ועד בית אל לתקן את מקומו ולחברם ביחוד שלם שהרי "מנגב ועד בית אל" נמצא סוד החכמה כראוי. "אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה" "אהלה" בה"א. מי אהלה זה בית אל. אבן שלמה כמו שאמרנו. עוד רשם ואמר "אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה" שכתוב "לה" הנראה אליו" ואז "ויקרא שם אברם בשם ה'" אז נדבק באמונה השלמה.

ועי' תיקוז סט ע"א שאבן שלמה היא מלכות. ועי' זהר (ח"א פ ע"א) שאהלה עם ה' היא רומז למידת המלכות.

²⁹ עי' זהר (ח"א סז ע"א): ליהו"ה הארץ ומלואה האי קרא על ארעא דישראל אתמר דאיהי ארעא קדישא ומלואה דא שכינתא כמה דאת אמר (מלכים א' ח יא) כי מלא כבוד יהו"ה את בית יהו"ה וכתוב (שמות מ לד) וכבוד יהו"ה מלא את המשכן מאי מלא ולא מלא ודאי דאתמליא מכלא דאתמליא מן שמשא סיהרא שלים בכל סטרין מלא מכל טובא דלעילא כאסקופא דא דאתמליא מכל טובא דעלמא ועל דא כתיב ליהו"ה הארץ ומלואה תבל ויושבי בה דא שאר ארעאן.

תרגום: "לה" הארץ ומלואה", פסוק זה נאמר על ארץ ישראל שהיא ארץ הקדושה. "ומלואה" זו השכינה, כמו שנאמר "כי מלא כבוד ה' את בית ה'", וכתוב "וכבוד ה' מלא את המשכן". למה מלא ולא מלא. אלא מלא ודאי, שהתמלא מהכל, שהתמלא מהשמש, הלבנה שלימה בכל הצדדים, מלא מכל טוב שלמעלה, כמו האוצר הזה שהתמלא מכל טוב של העולם. ועל זה כתוב "לה" הארץ ומלואה תבל ויושבי בה", אלו שאר הארצות.

³⁰ עי' זהר (ח"א יח ע"ב): מניה אצטיירן ציורין דרכב אלהים רבותים דכתיב (תהלים סח יב) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן שנאן כללא דכלהו ציורין שו"ר נש"ר ארי"ה ו' דא איהו אדם פשיטו דאתכליל כחדא ברזא דכר ונוקבא וכלהו אלפיין ורבבן כלהו נפקי מהני רזא שנאן תרגום: מהם מצטיירים ציורים של רכב אלהים רבותיים, שכתוב "רכב אלהים רבותיים אלפי שנאן". "שנאן" כלל של כל הציורים, שו"ר נש"ר ארי"ה, ו' זהו אדם, התפשטות שנכללה כאחד בסוד זכר ונקבה. וכל האלפים ורבבות, כולם יוצאים מהסוד הזה "שנאן".

³¹ עי' לקמן הערה 35.

³² עי' זהר (ח"א עא ע"ב): "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו". חוזרים לדרום, אומרים קדוש, חוזרים לצפון, אומרים קדוש, חוזרים למזרח, אומרים קדוש, חוזרים למערב, אומרים ברוך.

תרגום: קדוש קדוש קדוש יהו"ה צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו ג) אהדרו לדרום אמרו קדוש אהדרו לצפון אמרו קדוש אהדרו למזרח אמרו קדוש אהדרו למערב אמרו ברוך.

כלולה ברחמים³³:

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה יאמר מימינו השמיע הדת למו לישראל מתוך האש³⁴ כי זאת היתה השנתם של ישראל אבל משה היה שומע מימינו³⁵ ממש ואולי כדי לרמוז על זה באו שתי תיבות אלו אש דת תיבה אחת בספר תורה כי משפט ספר תורה כן להיותם תיבה אחת כדי להדביק דת לאש³⁶ ולקבוע בלב כי הדת שהשמיע למו מתוך האש שמעוה וכן כתוב (דברים ד טו) ביום דבר ה' אליכם בחרב מתוך האש וכבר הזכרתי זה בפסוק וידבר וכיוצא בו מצינו בנביאים (ירמיה ו כט) נחר מפוח מאשתם עופרת מלה אחת כן כתוב במסורת.

(לג ה): אף הלב עמים כל קדשיו פיך והם תכו לרגלך ישא מדברתיך.

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה תכו לרגלך מלשון הכאה כי הם מוכים בסבת קדושת השכינה שהיא הדום רגליך³⁷ שהיא דבק בארון וזה ירמוז למה שהיה הארון מכלה בהם כמו שהזכירו רז"ל כי לכך היה שבט לוי מעטים לא עלו רבבותיהם אלא פחות שבכל השבטים ואמר ישא מדברותיך כי הוא הכלי הנושא הדברות וממנו שמענו התורה כענין שאמר הכתוב (דברים ה יט) מתוך האש³⁸ וזה מבואר.

(לג ה): ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה ויהי בישרון מלך זו מדת המלכות הכלולה מכל המעלות ומזה דרשו במדרש רבה (במ"ר פמ"ו סי' יד) (עמוס ט ו) הבונה בשמים מעלותיו³⁹ ואגדתו על ארץ

³³ ע"י לקמן הערה 35.

³⁴ ע"י לעיל פרשת וירא הערה 11.

³⁵ ע"י זהר השמטות (דף רנב ע"ב) וצדיק נטיל משמאל ועמודא דאמצעייתא ימינא הה"ד מימינו אש דת.

ע"י זהר (ח"א ריט ע"ב): אמר רבי חייא מאי דכתיב (שם כה ח) בלע המות לנצח אמר ליה כד יתער קב"ה ימינא דיליה אתמנע מותא מן עלמא ולא יתער האי ימינא אלא כד יתערוך ישראל בימינא דקב"ה ומאי ניהו תורה דכתיב בה (דברים לג ב) מימינו אש דת למו בההוא זמנא (תהלים קיח טו) ימין יהו"ה עושה חיל וגו' לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יי.

תרגום: אמר רבי חייא, מהו שכתוב "בלע המות לנצח". אמר לו, כשיעורר הקדוש ברוך הוא את ימינו, ימנע מות מהעולם, ולא תתעורר ימין זו אלא כשיתעוררו ישראל בימינו של הקדוש ברוך הוא, ומה זה, תורה, שכתוב בה "מימינו אש דת למו". באותו זמן "ימין ה' עשה חיל, לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יי".

ע"י תיקו"ז יב ע"ב): כד אתנטילת מכתר אתקריאת עטרת תפארת עטרה בראש כל צדיק תגא דספר תורה ובגינה אתמר כל המשתמש בתגא חלף כד אתנטילת מהאי חכמה עלאה דהיא ראשית אתקריאת על שמה וכד אתנטילת מבינה אתקריאת על שמה תבונה וכד אתנטילת מחסד אתקריאת תורה שבכתב דאתיהיבת מימינא דכתיב מימינו אש דת למו.

תרגום: כשהיא נלקחת מכתר נקראת עטרת תפארת, עטרה בראש כל צדיק (מגילה טו ע"ב), הכתר של ספר תורה. ובגללה נאמר כל המשתמש בתגא חלף (אבות פ"א מ"ג). כשנטלה מהחכמה העליונה הזו, שהיא ראשית, נקראת על שמה. וכשנטלה מבינה, נקראת על שמה תבונה. וכשנטלה מחסד נקראת תורה שבכתב, שנתנה מימין שכתוב "מימינו אש דת למו".

³⁶ ע"י גר"א בתיקו"ז נג ע"ב): דאיהי תורה שבעין אנפין - ר"ל, זהו תרועה תורה ע' ולכן נק' ג"כ דעת דת ע' כמ"ש (דברים לג ב) מימינו אש דת שהן ג' סטרין ימין ואש ודת.

³⁷ ע"י תז"ח (כה ע"ג): ולבתר אמר והם תכו לרגלך אלין אנון דמכתתין רגליהון ממדינה למדינה ומאתר לאתר לשא ולתן במשא ובמתן דאורייתא דאזלין מטלטלין מאתר לאתר אתחשיב לון כגלגול דשבע מיני עניות אתחשיב לה לבר נש כשבע מדורין דגיהנם דלכלהו נחית אדם.

תרגום: ואחר כך אמר והם תכו לרגלך אלו אותם שמכתתים רגליהם ממדינה למדינה וממקום למקום לשא ולתן במשא ומתן של תורה שהולכים מטלטלים ממקום למקום נחשב להם כגלגול ששבעה מיני עניות נחשב לו לאדם כשבעה מדורי גיהנם שלכלם יורד אדם.

³⁸ ע"י לעיל פרשת וירא הערה 11.

³⁹ ע"י זהר חדש (עו ע"א): כנגד זה שבעה רקיעין הן ושבעה כוכבים רצין וחוזרין הן שבעה ארצות שבעה ימים שבעה תהומות וכולם תלויים במאמר ההוא שנאמר הבונה בשמים מעלותיו הם ז' ספירות מעלות גדולות עמודים חקוקים בשמו הגדול וכלם תלויים במאמר אחד והם שמים העליונים.

יסדה למה הדבר דומה לפלמין בנוי על גבי ספינות כל זמן שהספינות מהוברות פלמין שעל גביהם עומד כך הבונה בשמים מעלותיו אימתי כשישראל אנודה אחת אבל כשאינן אנודה אחת כביכול כסאו מבוסס למעלה כתיב מעלתו וקרי מעלותיו הקרי ירמוז לעשר המעלות והכתיב ירמוז למעלה אחרונה הכוללת את כלן ואם כן תלה הכתוב הבנין העליון כלו על ישראל כשהן אנודה אחת.

ודע כי מלת ויהי תורה כי המלך הזה הוא האל יתברך, ועוד שיש במלת ויהי שלשה צרופין בשם המיוחד⁴⁰, כשתצרף השם המיוחד לארבעה צרופים כפרי החג, ותהיה היו"ד לבדה בצרוף הרביעי, וכיון שמלת ויהי נאצלת מהשם המיוחד הנה זה יורה כי לה' המלוכה ואם כן יהיה לשון מלך בכתוב הזה כלשון (תהלים קמה א) ארוממך אלהי המלך⁴¹ שהוא תרועת מלך⁴² ולשון (קהלת ה ח) מלך לשדה נעבד⁴³ ולשון (שיר השירים ז ו) מלך אסור

⁴⁰ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 23.

⁴¹ עי' זהר (ח"ב כח ע"ב): רבי יצחק פתח האי קרא (תהלים קמה א) ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד תא חזי דוד לקביל דרגא דיליה קאמר דכתיב אלהי דידי בגין דבעא לסלקא שבחיה ולאעלא ליה לנהורא עלאה לאתערבא דא בדא למהוי כלא חד בגיני כך ארוממך אלהי המלך וגו' דתנינן כל יומי דדוד אשתדל לאתקנא כורסיא ולאנהרא אנפאה בגין דיגין עליה ויתנהיר תדיר נהורא תתאה בנהורא עלאה למהוי כלא חד וכד אתא שלמה אשכח עלמא שלים וסיהרא דאתמליא ולא אצטריך לאטרחא עלה לאנהרא.

תרגום: רבי יצחק פתח פסוק זה "ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד בא וראה דוד כנגד דרגתו אומר שכתוב אלהי שלי משום שרצה להעלות שבחו ולהכניס אותו לאור עליון להתערב זה בזה להיות הכל אחד משום כך ארוממך אלהי המלך וגו'. ששינו כל ימות דוד השתדל לתקן את הכסא ולהאיר פניה כדי שתגן עליו ויואר תמיד האור התחתון באור העליון להיות הכל אחד וכשבא שלימה מצא העולם שלם והלבנה התמלאה ולא צריך לטרוח עליה להאירה.

⁴² עי' תיקו"ז (צא ע"א): וכד ישראל יתערון בשופרות וסלקין תמן לשכינתא דאיהי תרועת מלך בעשרה שופרות בגין דאיהי לא סלקא פחות מעשרה.

תרגום: וכשיתעוררו ישראל עם שופרות ומעלים לשם את השכינה שהיא תרועת מלך כעשרה שופרות משום שהיא אינה עולה פחות מעשרה.

⁴³ עי' זהר (ח"א קכב ע"א): פתח ואמר (קהלת ה ח) ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד ויתרון ארץ בכל היא ודאי דהא מתמן נפקין רוחין ונשמתינ ותועלתא לעלמא מלך לשדה נעבד מאן מלך דא קב"ה לשדה נעבד כד איהו אתתקן כדקא יאות ומלך דא (דא) מלך עלאה דאתחבר לשדה כד איהו נעבד מאן שדה דא שדה אשר ברכו יהו"ה דכתיב (בראשית כז כו) כריח שדה אשר ברכו יהו"ה דכד איהו (אתעבר) נעבד ואתתקן [ב]כל מה דאצטריך ליה כדקא יאות כדן מלך עלאה אתחבר עמיה. תרגום: פתח ואמר, "ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד". "ויתרון ארץ בכל היא" ודאי, שהרי משם יוצאות הרוחות והנשמות ותועלת לעולם. "מלך לשדה נעבד", מי המלך, זה הקדוש ברוך הוא, "לשדה נעבד", כשהוא נתקן כראוי. "מלך", זה (זה) המלך העליון שמתחבר לשדה כשהוא נעבד. מי השדה, זה השדה אשר ברכו ה', שכתוב "כריח שדה אשר ברכו ה'", שכשהוא (נעשה) נעבד ונתקן בכל מה שצריך לו כראוי, אז המלך העליון מתחבר עמו.

ברהטים⁴⁴ וכן (תהלים כד י) ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה מלך שהוא הכבוד⁴⁵ ואמר סלה כי הוא מתעלה למעלה עד אין סוף ומלך הכבוד שהזכיר ראשון הוא המולך על הכבוד⁴⁶ וזה מבואר.

(לג ו): יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר:
עי' רמב"ן: ועל דרך האמת יחי ואל ימות מטעם פוקד עון אבות על בנים ושם (שמות כ

⁴⁴ עי' זהר (ח"א קסא ע"א): תא חזי יעקב שלים כל מה דעבד בחכמתא עביד כתיב (שם ל לח) ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים כלא בחכמתא לאמשכא ברכאן ממבועא דכלא לכלהו דרגין עלאין דאינון חולקיה ועדביה את המקלות מאן מקלות אלין דרגין דאינון בי דינא אשר פצל דאעבר מנהון דינא ברהטים היינו דכתיב (שיר ז ו) מלך אסור ברהטים דהא מההוא מלך אתיין ברכאן לכלהו עלמין דבר אחר מלך אסור ברהטים (שיה"ש ז ו) מלך דא אסור וקשור באינון רהטין עלאין דמנייהו אשתקיין כלא ונ"א אתמשכן ברכאן לכולא ממלך עלאה בשקתות המים אלין אינון נחלין דנפקין ואתיין עד דמטו לאתר דמתכנשי תמן אשר תבאנה הצאן לשותות כמה דאת אמר (תהלים קד יא) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם ובההוא אתר דמתכנשי תמן מיא כלהו אתיין לאשקאה מניה

תרגום: בא וראה, יעקב השלם כל מה שעשה, עשה בחכמה. כתוב "ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים", הכל בחכמה, למשוך ברכות מהמעין של הכל לכל הדרגות העליונות, שהן חלקו וגורלו. "את המקלות", איזה מקלות, אלו הדרגות שהן בית הדין, "אשר פצל", שהעביר מהן את הדין, "ברהטים", היינו שכתוב "מלך אסור ברהטים", שזה מהמלך ההוא באות ברכות לכל העולמות. דבר אחר, "מלך אסור ברהטים", מלך זה אסור וקשור באותם הרהטים העליונים, שמהם משקים את הכל (נמשכות ברכות לכל) מן המלך העליון. "בשקתות המים" (שמשם משקים כל שקתות המים), אלו הם הנחלים שיוצאים ובאים עד שמגיעים למקום ששם מתכנסים. "אשר תבאן הצאן לשותות", כמו שנאמר "ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם". ובאותו המקום ששם מתכנסים המים, כולם באים להשקות ממנו.

⁴⁵ עי' לעיל פרשת נח הערה 52.

עי' תז"ח (טו ע"ד): מכאן ואילך סתרי אורייתא וטעמי אורייתא קום בוצינא קדישא אפתח מלין קמי שכינתא לנחתא נביעו לגבה ממשחא קדישא דאתמר בה (שמות כז) שמן זית זך כתיב למאור להעלות נר תמיד דאיהי שכינתא דאתמר בה (משלי כו) נר ה' נשמת אדם בגינה אתמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה והכי לא תכבה נשמתה דמאן דיתעסק בה תמיד אל תתנו דומי לקודשא בריך הוא עד דיתער לגבה דשרגא לית שכיבו לגבה הדא הוא דכתיב למען יזמרך כבוד ולא ידם דאיהי כבוד דילה יקרא דילה יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה

תרגום: מכאן ואילך סתרי תורה וטעמי תורה קום המנורה הקדושה פתח דברים לפני השכינה להוריד אליה נביעה משמן קדוש שנאמר בו (שמות כז) שמן זית זך כתיב למאור להעלת נר תמיד שהיא השכינה שנאמר בה (משלי כ) נר ה' נשמת אדם בגללה נאמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה וכך לא תכבה נשמתו של מי שיתעסק בה תמיד אל תתנו דמי לקדוש ברוך הוא עד שיתעורר אליה שהנר לא שוכך אצלו זהו שכתוב למען יזמרך כבוד ולא ידם שהיא כבודו יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה.

עי' זהר (ח"ב נט ע"א): אבל ההיא מלה דאיהי פולחנא דמריה דא סליק (אקרי) לעילא מן שמשא ואתעביד מניה הבל קדישא ודא הוא זרעא דזרע בר נש בההוא עלמא ומה שמה צדקה דכתיב (הושע י יב) זרעו לכם לצדקה האי מדבר ליה לבר נש כד תפוק נשמתיה מיניה וסלקא לה באתרא דכבוד דלעילא אשתכח לאתצררא בצרורא דחיי הדא הוא דכתיב (ישעיה נח ח) והלך לפניך צדקך בגין לדברא לך לסלקא לך (מן אתר) לאתר דאקרי כבוד יהו"ה דכתיב (שם) כבוד יהו"ה יאספך.

תרגום: אבל אותו דבר שהוא עבודת רבונו זה עולה (נקרא) למעלה מן השמש ונעשה ממנו הבל קדוש וזהו הזרע שזרע האדם באותו עולם ומה שמו צדקה שכתוב זרעו לכם לצדקה. זהו מה שמנהיג את האדם כשתצא ממנו נשמתו ועולה לה למקום של כבוד שלמעלה נמצא להצרר בצרור החיים זהו שכתוב והלך לפניך צדקך כדי להנהיג אותך להעלות אותך (ממקום) למקום שנקרא כבוד ה' שכתוב כבוד ה' יאספך.

⁴⁶ עי' תז"ח כח ע"ב): וכד צלותין סלקין כדקא יאות כרוזא נפיק ואמר שאו שערים וכו' ואמרין מי זה מלך הכבוד (שם) מסטרא דאמא דאיהי מ' ואתקרי ה' עוזו וגבור מסטרא דשכינתא תתאה מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה מסטרא דעמודא דאמצעיתא וצדיק. תרגום: וכשהתפללות עולות כראוי הכרוז יוצא ואומר שאו שערים וכו' ואומרים מי זה מלך הכבוד (תהלים כד) מהצד של האם שהיא מ"י ונקראת ה' עוזו וגבור מצד השכינה התחתונה מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה מצד העמוד האמצעי וצדיק.

(ה) רמזתי סודו⁴⁷ והועילה ברכת משה לכפר לו מעשה בלהה שלא יכרת וימות בו לעולם⁴⁸ אבל פקד עליו עם שאר השבטים מעשה יוסף כפי הבא בפרקי היכלות⁴⁹:
 עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה יחי ראובן ואל ימות הזכיר יחי על חיי העולם הבא ואל ימות שלא ישוב משם עוד בגוף למות מיתה שניה וזהו שתרגם אונקלוס ע"ה ומותא תנינא לא ימות וגלה לנו בזה כי הנשמות מתגלגלות לשוב בגוף אחר שקבלו שכרם ועונשם בגן עדן או בגיהנם וזה ידוע ומקובל כי כשם ששמות העולם חוזרות ומתגלגלות כן הנשמה אחר שקבלה שכרה בגן עדן או עונשה בגיהנם הנה היא חוזרת אחר זמן בגוף לקבל הראוי לה במדה כנגד מדה והגלגול הזה נקרא אצל רז"ל תחיית המתים הוא שאמרו בתחלת מסכת תענית (ב ע"ב) בשלמא תחיית המתים כל יומא ויומא זמנא הוא אלא גשמים כל יומא ויומא זמניה הוא ותמצא בירושלמי (יומא פ"ח ה"ז) (ישעיה כב יד) אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו זו מיתה שניה וכן תרגם יונתן אם ישתבק חובא הדין לכוון עד דתמותו מותא תנינא ולזה כוון אונקלוס והרחיב באור בלשון שאמר לחיי עלמא ומותא תנינא לא ימות כוון לומר כי משה התפלל על השבט שיזכה לחיות חיי עד ולא ישוב משם עוד בגוף למות מיתה שניה וכן תמצא בדוד מפורש שהזכיר בענין הנשמה הדברים הבאים לה לאחר מיתה סליחת עונות רפואת תחלואים בגלגולה גאולת שחת וזה יורה שתעבור בשחת אבל הוא יגלגלה אחר התעוררותה במדות שובע שמחות בזיו השכינה זהו שאמר (תהלים קג ג - ה) הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי המעטרכי חסד ורחמים המשביע בטוב עדיך תתחדש כנשר נעוריכי וחמשה תועליות הן שהזכיר בתוספת יודיין והן חמשה כנגד חמשה דברים שנמשלה בהן וכנגד חמשה שמות שיש לה וזה מבואר⁵⁰.

(לג ז): וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה ואל עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו
 תהיה:

עי' רמב"ן: ועל דרך האמת ייחד המדה הזאת ליהודה⁵¹ בעבור כי להם המלחמה וממנו המלכות לעולם והיא העזר מצריו והוא סוד הכתוב שאמר (ש"ב א יח) ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר כי הוא הקשת הנראה בענן שנאמר בה (בראשית ט יז) זאת אות

⁴⁷ עי' שמות לד ז בר' בחיי.

⁴⁸ עי' זהר (ח"א קפה ע"ב): תא חזי כמה גרים ליה לראובן בגין דאיהו אשתדל לאחייא ליה ליוסף מה כתיב (דברים לג ו) יחי ראובן ואל ימות וגו' דהא בגין דא אף על גב דידע דאשתקיל בכירותיה מניה ואתיהיב ליוסף אשתדל לאחייא ליה וצלי משה ואמר יחי ראובן ואל ימות ואתקיים בעלמא דין ואתקיים בעלמא דאתי מאי טעמא בגין דא ובגין דעבד תשובה מההוא עובדא דכל מאן דעביד תשובה קב"ה קיים ליה בעלמא דין ובעלמא דאתי תא חזי מה כתיב (בראשית לז לא) ויקחו את כתנת יוסף וגו' הא אוקמוה דבגין דמא דשעיר דמיא לדמא דבר נש.

תרגום: בא וראה כמה גרם לראובן משום שהוא עסק להחיות את יוסף. מה כתוב, "יחי ראובן ואל ימות" וגו', שהרי משום זה, אף על גב שידע שנלקחה בכורתו ממנו ונתנה ליוסף, עסק להחיות אותו, והתפלל משה ואמר, "יחי ראובן ואל ימות", והתקיים בעולם הזה ובעולם הבא. למה, משום זה, ומשום שעשה תשובה מהמעשה ההוא. שכל מי שעושה תשובה, הקדוש ברוך הוא מקיים אותו בעולם הזה ובעולם הבא. בא וראה מה כתוב, "ויקחו את כתנת יוסף" וגו', הרי בארוהו, שמשום שדם השעיר דומה לדם של אדם.

⁴⁹ פרק ה אות ה: וכיון שראה ר' נחוניא בן הקנה גזירה זו עמד והורידם למרכבה שר הפנים אמר לי עשרה נתנו ונתנו לסמאל הרשע שרה של רומי לומר לך והכחד מישראל כל נתח טוב ירך וכתף השלים וגונב איש ומכרו וגו', לפי שעמדה מדת הדין לפני הקב"ה ואמרה לפניו רבונו של עולם כתבת בתורתך וגונב איש ומכרו ובני ישראל שגנבו את יוסף אחיהם ומכרוהו מה באה עליהם מיד נתנה רשות לסמאל להכחיש עשרה גבורים תחתייהם להשלים הגזרה ושמורה לו להנקם כשיגיע עת יפקוד ה' על צבא המרום במרום ואח"כ על מלכי האדמה באדמה שהוא נשחט ומוטל הוא וכל שרי מלכות שבמרום כגדיים וכבשים של יום הכפורים.

⁵⁰ עי' דברינו בדברי רבינו בראשית ב יז.

⁵¹ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 4, והערה 8.

⁵² עי' זהר (ח"א עא ע"ב): ויאמר אלהים לנח וגו' זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם וגו' את קשתי נתתי בענן (בראשית ט יב - יג) נתתי מקדמת דנא רבי שמעון פתח (יחזקאל א כה) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא מה כתיב לעילא ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתן אלין ארבע חיוון ררבנן עלאין קדישין דההוא רקיע מתתקנא עלייהו וכלהו גדפייהו (ד"א ל"ג פרישן) מתחבראן דא בדא לחפייא גופייהו ובשעתא דאינון פרשי גדפייהו אשתמע קל גדפין דכלהו דאמרי שירתא הה"ד (שם כד) כקול שדי דלא אשתכח לעלמין כמה דכתיב (תהלים ל יג) למען יזמרח כבוד ולא ידום ומאי אמרי (שם צח ב) הודיע יהו"ה ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו קול המולה כקול מחנה כקול משרייתא קדישא כד מתחברן כל חילין אלין עילאין לעילא ומאי אמרי קדוש קדוש קדוש יהו"ה צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו ג) אהדרו לדרום אמרו קדוש אהדרו לצפון אמרו קדוש אהדרו למזרח אמרו קדוש אהדרו למערב אמרו ברוך והאי רקיע קאים על רישיהון ובכל אתר דאיהי אזלא אסחרו אנפין להאיא סטרא דאתכלילו אנפין ביה אסחרו אנפוי לארבע זויין וכלהו מסתחרן לתתא ברבועא דיליה אתגליפת בארבע אנפין אנפי אריה אנפי נשרא אנפי שור אנפי אדם גליף בכלהו אדם אנפי ארי"ה אדם אנפי נש"ר אדם אנפי שו"ר כלהו כלילן ביה ובגין כך כתיב (יחזקאל א י) ודמות פניהם פני אדם והאי רקיע דאתרבע כלהו גוונין כלילן ביה ארבע גוונין אתחזיין ביה גליפין בארבע ארבע גליפין רשימין טהירין עלאין ותתאין כד מתפרשאן גוונין דאינון ארבע סלקין תריסר גוון ירוק גוון סומק גוון חוור גוון ספיר דאתכלילו מכל גוונין הה"ד (יחזקאל א כח) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד יהו"ה חיזו דגוונין דכלא ובגין כך את קשתי נתתי בענן.

תרגום: "ויאמר אלהים לנח וגו' זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם וגו' את קשתי נתתי בענן". "נתתי" מקודם לכן. רבי שמעון פתח, "וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא". מה כתוב למעלה, "ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתן", אלו ארבע חיות גדולות עליונות קדושות שאותו הרקיע מתקן עליהם. וכל הכנפים (נפרדות) מתחברות זו בזו לכסות את גופם. ובשעה שהם פורשים כנפיהם, נשמע קול הכנפים של כולם שאומרים שירה. זהו שכתוב "כקול שדי", שלא שוקט לעולמים, כמו שנאמר "למען יזמרח כבוד ולא ידום". ומה אומרים, "הודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו". "קול המולה כקול מחנה", כקול מחנה קדוש כשמתחברים כל הצבאות העליונים למעלה, ומה אומרים, "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו". חוזרים לדרום, אומרים קדוש, חוזרים לצפון, אומרים קדוש, חוזרים למזרח, אומרים קדוש, חוזרים למערב, אומרים ברוך. והרקיע הזה עומד על ראשיהם, ובכל מקום שהיא הולכת, מסובבים פנים לאותו צד שנכללים הפנים בו, מסובב פניו לארבעה רוחות, וכולם מסתובבים למטה. ברבוע שלו נחקקת בארבע פנים, פני אריה, פני נשר, פני שור, פני אדם, חקוק בכולם אדם. פני ארי"ה אדם, פני נש"ר אדם, פני שו"ר אדם). כולם כלולים בו. ולכן כתוב "ודמות פניהם פני אדם". והרקיע הזה שהתרבע [שנחלק לארבע], כל הצבעים כלולים בו, ארבעה צבעים נראים בו חקוקים בארבע ארבע, בארבעה חקוקים רשומים אורות עליונים ותחתונים, כשנפרדים הצבעים של אותם ארבע, עולים שנים עשר. צבע ירוק, צבע אדום, צבע לבן, צבע ספיר שנכללו מכל הצבעים. זהו שכתוב "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'", המראה של כל הצבעים, ולכן "את קשתי נתתי בענן". [הענן כאן היא מידת המלכות המכונה כבוד ה', עי' זהר (ח"א יח ע"א ע"ב) הובא לקמן וכן ח"א כה ע"א וסז ע"א].

עי' זהר (ח"ג רל ע"ב): קשת סימן תקיעה שברים תרועה ואינון סימן מרכבה דאבהן תקיעה דאברהם שברים דיצחק תרועה דיעקב דאתמר ביה תרועת מלך בו וגו' גוונין אתחזיין ביה חוורו סומק וירוק ומסטרא דגבורה אתקרי קשת גבורים חתים ומסטרא דימינא כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כד אתחזי ביום הגשם אחזי רחמי וכד אתחזי בלא מטרא אחזי דינא מעורב בין מטרא ושמשא אחזי דינא ורחמי כליל והאי איהו ש מן שדי תלת ענפי אבהן דאינון יהו"ה אלהינו יהו"ה תלת שמהן לקבל תלת ענפי אבהן ובהון י"ד אתוון בחושבן ד"י מן שדי ולבוש דשדי מטטרון דהכי סליק בחושבן שדי.

תרגום: קש"ת, סימן תקיעה שברים תרועה, והם סימן המרכבה של האבות, תקיעה של אברהם, שברים של יצחק, תרועה של יעקב, שנאמר בו "ותרועת מלך בו", ושלושה צבעים נראים בו, לבן אדום וירוק, ומצד הגבורה נקרא "קשת גיבורים חתים", ומצד הימין "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם", כאשר נראה ביום הגשם מראה רחמים, וכאשר נראה בלי מטר מראה דין מעורב בין גשם ושמש, מראה דין ורחמים כלולים, וזוהי ש' משדי, שלשה ענפי האבות שהם יהו"ה אלהינו יהו"ה, שלשה שמות כנגד שלשה ענפי האבות, ובהם י"ד אותיות בחשבון אותיות ד"י משדי, ומלבוש של שדי הוא מטטרון, שכך עולה בחשבון שדי.

עי' זהר (ח"א יח ע"א): כמראה הקשת זה חי עלמין וזהו (בראשית ט יג) את קשתי נתתי בענן דא מלכות נתתי מן יומא דאתברי עלמא ביומא דעיבא דאתחזי קשת מראה דמות כבוד יהו"ה (יחזקאל א כח) אתער שמאלא לאתתקפא נפקת רחל ותקש בלדתה מיכאל בסטרא דא רפאל בסטרא דא גבריאל בסטרא דא ואינון גוונין דאתחזיין בההוא דמות חויר וסומק וירוק כן מראה הנוגה סביב

עיי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה וזאת ליהודה היא מדרת המלכות שממנה המלכות לזרע יהודה והיא הנותנת לו כח הנצוח במלחמותיו וכן דוד שהוא מזרעו אמר (תהלים כו ג) אם תקום

נהירו דאתכסייא בגלגולא דחילו דעינא הוא מראה דמות כבוד יהו"ה גוונין דאתיחדא יחודא תתא לא לפום יחודא דאתיחד יחודא דלעילא יהו"ה אלהינו יהו"ה גוונין סתימין דלא אתחזן ואתקשרן אל מקום אחד יחודא חדא בעלאה גוונין בקשת לתתא לאתיחדא בהו חוור סומק וירוק כגוונין סתימין ואינון יחודא אחרא רזא ושמו אחד בשכמלו יחודא דלתתא יחודא עלאה (דברים ו ד) שמע ישראל יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד דא לקביל דא

תרגום: "כמראה הקשת" זה חי העולמים, וזהו "את קשתי נתתי בענן", זו מלכות, נתתי מיום שנברא העולם. ביום מעונן, כשנראית הקשת מראה דמות כבוד ה', מתעורר השמאל להתגבר. יוצאת רחל ותקש בלדתה. מיכאל בצד זה, רפאל בצד זה, גבריאל בצד זה. והם הצבעים שנראים באותה דמות, לבן ואדום וירוק. "כן מראה הנוגה סביב", האור שהתכסה בגלגול מראה העין, הוא מראה דמות כבוד ה'. הצבעים שהתייחדו היחוד התחתון הם לפי היחוד שהתייחד יחוד עליון. "ה' אלהינו ה'". צבעים סתומים שלא נראים ומתקשרים אל מקום אחד. יחוד אחד בעליון, הצבעים בקשת למטה להתייחד בהם, לבן אדום וירוק, כמו צבעים סתומים, והם יחוד אחר, סוד ושמו אחד. "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", היחוד שלמטה. יחוד עליון "שמע ישראל יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד". זה כנגד זה.

עיי' רע"מ (ח"ג רטו ע"א): אבל רבי יהודה אמר מאן דחמי קשת בגוונוי נהירין צריך לברכא ברוך זוכר הברית ובגלותא דלאו איהו נהיר בגוונוי כדקא יאות ולא עוד אלא דלזמנין נהיר זעיר וזמנין לא נהיר כלל זמנין אתחזי בשלימו וזמנין לאו דקשת קא רמיז גוונוי לזכוון דכהנים לויים וישראלים כד אינון שפירין דנהיר קשת בגוונוי דאינון תלת.

קום אנת רבי יוסי הגלילי ואימא דהא מלין שפירין קאמרת בחבורה קדמאה דקשת לא אתיא אלא לאגנא על עלמא למלכא דבכל זמנא דבריה חב ומלכא חזי למטרוניתא סליק רוגזא דבריה דכתיב וראייתה לזכור ברית עולם וע"ד לא אתחזי קשת אלא לאגנא על עלמא ולא אתגליא אלא בלבוש יקר דמלכו ובשעתא דאית צדיק בארעא איהו ברית למיקם ברית וכי בגלותא קב"ה אתרחק ממטרוניתא ואיך מטרוניתא אתלבשת לבושי מלכותא בגלותא לא אבל בגלותא לבושה דקדרות ואיהו אמרת אל תראוני שאני שחרחרת אלא ודאי הוא קשת דאתגליא בגלותא לאו איהו אלא מטטרו"ן דאתקרי שד"י ואיהו עבדו זקן ביתו דשליט בכל דיליה (בגלותא) ובנוי אתקריאו עבדים דקב"ה ובני מטרוניתא בנים ובגין דא אם כבנים אם כעבדים ובזמנא דאתחבר בי מקדשא אוקמוה דעבדים חפו ראשם ונתדלדלו אנשי מעשה ודאי אנשי מעשה אתקריאו על שם מטרוניתא דאתמר עלה רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה אבל אי אית צדיק דזכווי עובדוי לאנהרא בהון מטרוניתא ולמשפט מנה לבושי קדרותא דפשטין ולקשטא לה בלבושיין דגוונין נהירין דרזין דאורייתא מה כתיב ביה וראייתה לזכור ברית עולם וראייתה ברזין נהירין דאורייתא דאור ר"ז אתקרי הה"ד כי נר מצוה ותורה אור ובאלין רזין אתמר וראייתה ובההוא זמנא סליק מניה רוגזא דבריה וחמת המלך שככה

תרגום: אבל רבי יהודה אמר, מי שרואה קשת בצבעים מאירים צריך לברך "ברוך זוכר הברית", ובגלות שאינה מאירה בגווייה כראוי, ולא עוד אלא שלפעמים מאירה מעט ולפעמים לא מאירה בכלל, לפעמים נראית בשלמות ולפעמים לא, שקשת רומזת גווייה לזכויות הכהנים לויים וישראלים כשהם יפים, שהקשת מאירה בגווייה שהם שלשה.

קום אתה רבי יוסי הגלילי ואמור, שהרי דברים יפים אמרת בחבור הראשון, שקשת לא באה אלא להגן על העולם. [משל] למלך שבכל זמן שבנו חוטא, והמלך רואה את המלכה מסתלק רוגז בנו, שכתוב "וראייתה לזכור ברית עולם", ולכן לא נראית קשת אלא להגן על העולם, ולא נגלית אלא בלבוש נכבד של מלכות. ובשעה שיש צדיק בארץ הוא הברית להעמיד ברית. וכי בגלות התרחק הקדוש ברוך הוא מהמלכה, ואיך המלכה התלבשה לבושי מלכות בגלות, לא, אבל בגלות לבושה של קדרות, והיא אומרת "אל תראוני שאני שחרחרת", אלא ודאי אותה קשת שנגלית בגלות אינה אלא מטטרו"ן שנקרא שד"י, והוא "עבדו זקן ביתו ששולט בכל אשר לו", (בגלות) ובנוי נקראים עבדי הקדוש ברוך הוא, ובני המלכה בנים, ומשום זה "אם כבנים אם כעבדים". וכשחבר בית המקדש, פרשוה שעבדים חפו ראשם ונדלדלו אנשי מעשה, ודאי אנשי מעשה נקראו על שם המלכה, שנאמר עליה "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה". אבל אם יש צדיק שזכויותיו ומעשיו להאיר בהם את המלכה, ולהפשט ממנה לבושי קדרות הפשוטים, ולקשט אותה בלבושים של צבעים מאירים של סודות התורה. מה כתוב בו "וראייתה לזכור ברית עולם" וראייתה בסודות מאירים של התורה, שאור נקרא ר"ז, זהו שכתוב "כי נר מצוה ותורה אור", ובסודות הללו נאמר "וראייתה". ובאותו זמן מסתלקת ממנו רוגז בנו, "וחמת המלך שככה"

קיום העולם התלוי בברית יש ב' בחי' א' בזכות, וא' שלא בזכות, ושלא בזכות היא חסרון. ועיי' ז"ח (ע"ד): אמרו עליו על ר' שמעון, שלא נראה קשת בימיו. דהא הוא סימנא בעלמא הוה. תרגום: אמרו עליו על רבי שמעון שלא נראתה הקשת בימיו שהרי הוא היה הסימן בעולם. היינו שבזכות ר"ש היה תיקון כל הזמן בזכותו, ולא הצטרכו לזכות הקשת החיצוני.

עלי מלחמה בזאת אני בוטח⁵³ כי היא מדתו של דוד וכן הוא אומר (תהלים צט ד) ועוז מלך משפט אהב⁵⁴ וכתיב (תהלים עב א) משפטיך למלך תן ולכך התגבר דוד בכל המלחמות והיה מנצח כל אויביו ועל כן הזכיר תמיד בשירותיו למנצח מזמור לדוד יודה להקב"ה כי הוא המנצח האמתי כי מה שהוא מנצח אין נצוחו אלא מצד המדה ההיא ולפי שהיה דוד מחזיק במדה ההיא ושפך דמים רבים על כן לא הוכשר לבנות בית הרחמים עד שבא שלמה בנו שהיה איש השלום מחזיק במדת הצדקה⁵⁵ כענין שאמר (תהלים עב א) וצדקתך לבן

⁵³ עי' זהר (ח"א צג ע"ב): פתח אידך ואמר כתיב (תהלים כז ג) אם תחנה עלי מחנה וגו' הכי תאנא בזאת אני בוטח מהו בזאת דא את קיימא דזמינא תדיר גבי בר נש ואתרמיזא לעילא ובגיני כך אתמר בזאת כמה דכתיב (בראשית ט יב) זאת אות הברית (שם יז י) זאת בריתי וכלא בחד דרגא ותאנא זה וזאת בחד דרגא אינון ולא מתפרשן ואי תימא אי הכי הא שאר בני עלמא הכי אמאי דוד בלחודוי ולא אחרא אלא בגין דאחידא ביה ואתרמיזא ביה והיא כתרא דמלכותא.

תרגום: פתח אחר ואמר, כתוב "אם תחנה עלי מחנה וגו'". כך שנינו, "בזאת אני בוטח", מה זה "בזאת", זו אות הברית המזומנת תמיד אצל אדם, ונרמזה למעלה. ולכן נאמר "בזאת", כמו שכתוב "זאת אות הברית", "זאת ברית", והכל בדרגה אחת. ושנינו, זה וזאת הם בדרגה אחת ולא נפרדים. ואם תאמר, אם כך, הרי שאר בני האדם כך, למה דוד בלבדו ולא אחר. אלא משום שהיא אחוזה בו ונרמזה בו, והיא כתר המלכות. ועי' עוד זהר (ח"ג קמו ע"א).

⁵⁴ עי' זהר (ח"א רלב ע"ב): פתח רבי יוסי ואמר (תהלים צט ד) ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים וגו' ועז מלך ומשפט אהבו דא קב"ה ועז מלך תוקפא דאתקף קב"ה לאו איהו אלא במשפט דהא במשפט אתקיים ארעא כמה דאת אמר (משלי כט ד) מלך במשפט יעמיד ארץ ובגין כך ועז מלך משפט אהב ולא (אתקף) ואתתקנתו כנסת ישראל אלא במשפט בגין דמתמן אתזנת (כל ארעא) וכל ברכאן דנטלא מתמן נטלא ובגין כך ועז מלך משפט אהב כל תאיבו וכל רחימו דילה לקביל משפט אתה כוננת משרים רזא דתרין כרובים לתתא דאינון תקווא ויישובא דעלמא והא אתמר

תרגום: פתח רבי יוסי ואמר, "ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים" וגו'. "ועז מלך משפט אהב", זה הקדוש ברוך הוא. "ועז מלך", תוקף שמחזק הקדוש ברוך הוא אינו אלא במשפט, שהרי במשפט עומדת הארץ, כמו שנאמר "מלך במשפט יעמיד ארץ". ולכן "ועז מלך משפט אהב". ולא נתקנת כנסת ישראל אלא במשפט, משום שמשם זוגיות, וכל הברכות שנוטלת, היא נוטלת משם, ולכן "ועז מלך משפט אהב", כל התשוקה וכל האהבה שלה כנגד המשפט. "אתה כוננת מישרים", סוד של שני הכרובים למטה, שהם תיקון וישוב העולם, והרי נתבאר.

⁵⁵ עי' תיקו"ז יח ע"ב): צ' בההוא זמנא אתמר בה (משלי יד לד) צדקה תרומם גוי ולית צדקה אלא צלותא הא אוקמוהו ואיהי אימא עלאה דנחתא לגבי צדק ואתעבידת צדקה (צדיק) ואתכליל י"ה בתרוייהו בצדיק וצדקה.

תרגום: צ', באותו זמן נאמר בה "צדקה תרומם גוי", ואין צדקה אלא תפלה, הרי פרשוהו, והיא אם העליונה, שיורדת אל הצדק ונעשית צדקה (צדיק), ונכלל י"ה בשניהם בצדיק וצדקה.

ועי"ש סה ע"א): וכל מאן דעביד צדקה במסכנא גרים ההוא נהר דיתמשך מעדן דאיהי אימא עלאה להשקות את הגן דאיהי דל"ת דלה מסכנא ועני איהו יום שבת ומאן דמקיים בה ענג שבת גרים לאשקאה ההוא דל"ת וההוא עני אתמלי ואתקרי נהר ומאן דאית ליה רשו למעבד ענג שבת ולא עביד אתהפך ליה ענג לנגע צרעת וחריב ביתיה וממוניה

תרגום: וכל מי שעושה צדקה עם העני, גורם לאותו נהר שימשך מעדן, שהיא האם העליונה, להשקות את הגן, שהיא דל"ת, דלה, עניה. ועני הוא יום שבת, ומי שמקיים בה עונג שבת, גורם להשקות אותה הדל"ת, ואותו עני מתמלא ונקרא נהר. ומי שיש לו רשות לעשות עונג שבת ולא עושה, מתהפך לו ענג לנגע צרעת, ומחריב ביתו וממונו.

ועי"ש ע"ב): לא ראיתי צדיק נעזב וכו' (ובמאי) וכד נחתא מליא לגבי בעלה דאיהו ו' נהר דאתמשך מעדן ו' עאל בד' ואתעבידת ה' ומה דהוה צדק אתעבידת צדקה לגבי עני דאיהו צדיק.

תרגום: "לא ראיתי צדיק נעזב וכו'", (ובמה) וכשיורדת מלאה אל בעלה, שהוא ו', הנהר שנמשך מעדן, ו' נכנס לד' ונעשית ה', ומה שהיה צדק, נעשה צדקה, לעני שהוא צדיק.

ועי"ש (טו ע"א): ובגלותא אסתלק מניה ואתמר ביה (ישעיה יט ה) ונהר יחרב ויבש יחרב בבית ראשון ויבש בבית שני ואיהו דך בכ"ד ספרים ועם כל דא דאיהו חרב ויבש אתמר ביה (תהלים עד כא) אל ישוב ד"ך נכלם אל ישוב דך דאיהו צדיק ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ד"ך בשכינתא דאיהו כ"ד אתוון דיחודא עליה אתמר והמלך שלמה ברוך

תרגום: ובגלות הסתלק ממנו, ונאמר בו "ונהר יחרב ויבש". "יחרב" בבית ראשון, "ויבש" בבית שני, והוא דך, בעשרים וארבעה ספרים. ועם כל זה שהוא חרב ויבש, נאמר בו "אל ישוב דך נכלם", אל ישוב דך שהוא צדיק, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, דך בשכינה שהיא עשרים וארבע אותיות היחוד, עליה נאמר "והמלך שלמה ברוך".

ועי' בהגר"א בתיקו"ז קמב ע"ג ד"ה והמלך שלמה ברוך - דשלמה ביסוד באינון שבע רועין כמ"ש בר"מ בכ"מ (פנחס רנה ע"ב).

מלך.

(לג ח) וללוי אמר תמיה ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במספה תריבהו על מי מריבה: עי' ר' בחיי: והנני מבאר לך בכאן ארבע מדרגות הללו הראשונה בת קול ויש סוד במה שאמרו בת קול⁵⁶ ולא אמרו בן קול וכן במה שאמרו זה בנה אב וכן בנין אב⁵⁷ משני כתובים ולא אמרו זה בנה אם או בנין אם וכן במה שאמרו עוד יש אם למקרא ולמסורת⁵⁸ ולא אמרו יש אב כי הכל נאמר בהשגחה מכוונת וחכמה יתירה וחכמי האמת שכל דבריהם מיוסדים על אדני החכמה וספיר גזרתם קבלו כן, מן הנביאים עד משה מסיני ובאור הענין כי בנין אב לא נזכר בשום מקום מהתלמוד אלא על פסוק מפסוקי תורה שבכתב וא"כ ראוי להם להזכיר בזה לשון אב ולומר זה בנה אב או בנין אב כי כל פסוק ופסוק הוא בנין האב יתעלה ששמענו התורה מפיו מתוך האש⁵⁹ וכענין שכתוב (דברים ד טו) ביום דבר ה' אליכם בחרב מתוך האש ולא היה ראוי שיזכירו בו לשון אם אבל כשאמרו יש אם למקרא ולמסורת שהוא דבר נמסר מעסק תורה שבעל פה הזכירו אם ולא אב וכן בכאן בבת קול שהזכירו בת ולא בן מוכרח היה לפי שהקול הזה המגיע לאזני השומע הוא נמשך מאותו הקול שכתוב בו (דברים כח א) והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך⁶⁰ וכן עוד (במדבר ז פט) וישמע את

⁵⁶ עי' זהר (ח"א רלז ע"א): רבי שמעון פתח ואמר (תהלים מה יד) כל כבודה בת מלך פנימה כל כבודה דא כנסת ישראל וכבודה בגין דאיהו כבוד דא על דא דא דכר ודא נוקבא ונ"א דא נוקבא ואתקרי כבודה בת מלך היינו בת שבע בת קול דאיהו קול גדול והאי מלך עלאה הוא פנימה בגין דאית מלך דלאו איהו לגו כוותיה והאי כבודה בת מלך ממשבצות זהב לבושה (תהלים מה יד) בגין דאתלבש ואתאחדת בגבורתא עלאה והאי אוף נמי מלך אקרי ובגינהו (ובג"כ) קיימא ארעא אימתי בשעתא דאתאחדת במשפט כמה דאת אמר (משלי כט ד) מלך במשפט יעמיד ארץ ודא קרינן מלכו דשמיא ויהודה אתאחיד בה וירית מלכותא דבארעא.

תרגום: רבי שמעון פתח ואמר, "כל כבודה בת מלך פנימה". "כל כבודה", זו כנסת ישראל. "כבודה", משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה (זו נקבה), ונקראת "כבודה בת מלך", היינו בת שבע, בת קול, שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. היא פנימה, משום שיש מלך שאינו לפנים כמותו, וזו "כבודה בת מלך". "ממשבצות זהב לבושה", משום שהתלבשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשבילה עומדת הארץ. מתי, בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר "מלך במשפט יעמיד ארץ". ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז בה, וירש המלכות שבארץ.

⁵⁷ עי' ז"ח מ ע"א): רוח אחרא דנפיק מהאי רוחא קדמאה איהו דמתמן רזא דמהימנותא בכל סטרין ודא איהו ברזא דשמא קדישא דכליל ורשים עליה שמא דאקרי יהו"ה דנפיק ואתרשים מגו שם אהי"ה ואע"ג דכלא ברזא חדא אבל שם יהו"ה בנין אב דאתבני משמא טמירא אהי"ה ודא איהו רזא דנפיק מרוחא קדמאה

תרגום: רוח אחר היוצא מאותו הרוח הראשון, הוא, שמשם הוא סוד האמונה בכל האופנים, וזה הוא בסוד השם הקדוש, שכלול ורשום עליו השם הנקרא הו"ה, היוצא ונרשם מתוך השם אהי"ה, ואף על פי שהכל הוא בסוד אחד, אבל השם הו"ה בנין אב שנבנה משם הנסתר אהי"ה, וזהו סוד היוצא מרוח הראשון.

⁵⁸ עי' ספר הפליאה (עמוד &): למה בכל מקום אומר יש אם למקרא ואם למסורת ולא אמר אב למקרא ואב למסורת. ולגבי הבנין אב אמר בנין אב ואינם אומרים זה בנין אם, א"ל שנו חכמים ז"ל בסוכה פ"א. שתיים כהלכתן ושלישית אפי' טפח, ורש"א ג' כהלכתן ורביעית אפי' טפח, ואמרו שם במאי קמפלגי רבנן סברי יש אם למסורת ר"ש סבר יש אם למקרא. וראה והבן שמלת בנין אב ר"ל האב בונה בנין א"כ כשימצא פסוק מתורה שבכתב הוא אב לכולם כי אלפים לעולם קדומה וממנה נכתבה תורה שבכתב ומלמדה על כולם ואין ספק בקריאת אותו פסוק ובדיניו ומשפטו רק הוא ברור כשמש ורוצה להאיר בכולם ולהיותן מבוארים כמוהו, אך כשיבא פסוק בתורה שבכתב והוא חסר אות קריאתו כענין סכת שחסר ו' וקריאתו כמו עם ו' אותה המלה לא באה ללמד על אחרים רק שני עניינים האלו חסר האות וקריאתו כמו עם האות באו לצורך עצמם, זהו אם למקרא כלומר הקריאה האם תפרש אותה ויש אם למסורת כלומר האם תפרש המסורה מהו המסורת חסר ו'.

⁵⁹ עי' לעיל פרשת וירא הערה 11.

⁶⁰ עי' זהר (ח"ג לג ע"ב): כי יהו"ה אלהיך אש אוכלה הוא (דברים ד ט) האי אש צריך ליה תמיד עמה דלית ליה כביה דאיהו אכיל כל קרבנין דצלותין ומלין דאורייתא דאיהי שכינתא איהו פרנסה דיליה.

תרגום: כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא (דברים ד), האש הזו הוא צריך להיות תמיד עמה, שאין לה כביה, שהוא אוכל כל הקרבנות של התפלות, ודברי תורה שהיא השכינה היא פרנסתו.

הקול מדבר אליו והקול הזה הנשמע יקרא בת לפי שהוא נמשך מאותו קול וזהו לשון בת קול ועוד למעם אחר נמרץ הוצרכו לומר בת קול כי היה הקול יורד לאזני השומע כמדת הכסא שהוא רחב מלמעלה וקצר מלמטה כי כן דמות כסא הכבוד וכן צורת האש של מעלה רחבה למעלה וקצרה למטה וזהו לשון בת קול שהיה הקול יוצא כמדת הכסא ובת קול זה היה נשמע תמיד לחכמי התלמוד ולחסידי הדורות בזמן בית שני שהיו משתמשים בבת קול אחר שפסקה הנבואה ופסקו אורים ותומים המדרגה השנית אורים ותומים שהם שמות הקדש שהיו מורים על עצם אספקלריא שאינה מאירה אשר מתוכה התנבאו הנביאים כלן הם המעידים על אמתתה ורמזו זאת בלשון האורים שהם עיקר השמות שהוא עולה למספר שם השכינה הוא שכתוב (ויקרא ח ח) ויתן אל החשן את האורים ואת התומים וכשתתקרב אל שתי מלות את האורים אז תראה אור ונוסף עליו אחד להעיד על יחודו כי הוא הנרמז בד' של אחד המדרגה השלישית רוח הקדש והיא המדה העשירית במדות הנביא הזכרתים כבר בפסוק (דברים כג י) ונשמרת וענין רוח הקדש הוא שימצא האדם בעצמו לב רחב ויזדמנו בפיו דברים נפלאים ויגיד העתידות ולא יתבטלו הרגשותיו כלל אבל יוציא הדברים מפיו כפי מה שישים בפיו רוח הקדש והוא אינו יודע מאין באו לו הדברים המדרגה הרביעית נבואה והוא שיגיד העתידות בבטול כל הרגשותיו וישאר מופשט מן החומר וכל כליו ויתיחד עם השכל הוך לבדו ואז יראה האור הבהיר במראות ודמיונות בחלום או בהקיץ ואין להאריך בכאן כי כבר הזכרתי כל זה בארוכה בספר חשן משפט.

אמנם דעת הרמב"ן ז"ל באמרו כי היא מדרגה ממדרגות רוח הקדש כי רוח הקדש גדולה מכלן וסדר המעלות לדעתו מלמעלה למטה כך הם רוח הקדש נבואה אורים ותומים בת קול רוח הקדש היא החכמה שהיא רוח נמשך מן הקדש שהוא המקור העליון וכן כתיב (שמות לה לא) וימלא אותו רוח אלהים בחכמה.

וכן תמצא בספר יצירה (פ"א מ"ט) אחרת, רוח אלהים חיים ברוך ומבורך שמו של חי העולמים קול ורוח ודבור. וזהו רוח הקדש, קרא החכמה רוח אלהים חיים, ומנאה ראשונה לענין ההשגה ואמר שהיא רוח הקדש, נבואה יסודה מן השם המיוחד⁶¹ אורים ותומים בלמודי ה'⁶² למטה מן הנבואה ולמעלה מבת קול בת קול בשכינה⁶³ וכל המעלות כלן נמשכות הן מן השכינה נמצאת אומר רוח הקדש שהיא החכמה למעלה מן הנבואה שיסודה בשם המיוחד והנבואה למעלה מאורים ותומים שהם למודי ה' ואורים ותומים למעלה מבת קול בת קול האחרונה ולמטה מכלן ולכך אין משגיחין בבת קול לסתור דברי הנבואה ומה שאנו קורין הנבואה רוח הקדש לפי שהוא המקור שכל המעלות משתלשלות ממנה והבן זה:

לאיש חסידך כל כהן גדול שבשבט לוי יקראנו חסיד בעבור שהוא מושך כח ממדת החסד שהיא מדתו של כהן והוא המברך לישראל בשם המפורש שנאמר (במדבר ו כג) כה

⁶¹ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 23.

⁶² עי' זר"ח כח ע"א: וכד הוה בידיהו דמשה ואהרן דאינון אחידין בנצ"ח והו"ד דאינון תרין סמכין איקרי מטה לישנא דסמכא דהא ע"י אסתמיך עלמא באורייתא דנפיק מבין תרין למודי ה' ואתייהבא על ידיהו ועל דאינון סמכין לעלמא באורייתא דנפיק מבין נצ"ח והו"ד דאחידן בהו קרא ליה מטה ומאן דאחיד באורייתא סמכא ליה ומחזקא ליה על ירכוי דלא יסטי לימינא ושמאלא.

תרגום: וכשהיה בידי משה ואהרן שהם אחוזים בנצ"ח והו"ד שהם שני עמודים נקרא מטה לשון של תמיכה שהרי על ידו נסמך העולם בתורה שיוצאת מבין שני למודי ה' ונתנה על ידם ועל שהם תומכים את העולם בתורה שיוצאת מבין נצ"ח והו"ד שאחוזים בהם קראה לו מטה ומי שאוחז בתורה תומכת אותו ומחזיקתו על ירכוי שלא יסטה ימין ושמאל.

⁶³ עי' לעיל פרשת בחקתי הערה 56.

תברכו כי הוא ממשיך הברכה ממדתו אל המדה העשירית הנקראת כה שהיא מדת הדין⁶⁴ שנאמר (שמות ז טז) והנה לא שמעת עד כה וסמך ליה בזאת תדע ועם זה היה העולם מתברך מברכתו של כהן וזהו שכתוב (תהלים קמה י) וחסידיך יברוכה יברכו כה⁶⁵ וזה מבואר.

(לג יב): לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד ה' יִשְׁכֹּן לְבִטָּח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ע"י רמב"ן: ועל דרך האמת ידיד ה' ישכון על בנימין ויהיה זה לבטח לבנימין⁶⁷ שיבטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים והוא יהיה חופף ומגין על בנימין כל היום ולא יבושו בעת צרה ובין כתפיו של בנימין ישכון לעד:

ומכאן נקרא שלמה ידידיה בעבור ה' (ש"ב יב כה) ובנה ידידות משכנותיו כאשר נקרא שלמה גם כן לומר שמדתו שלימה בשלום ולפיכך נכתב בה"א ואמרו במדרש של ר' נחוניא בן הקנה⁶⁸ אמר לו הקדוש ברוך הוא הואיל ושם כבודי אתן לך את דכתיב (מ"א ה כו) וה' נתן חכמה לשלמה ולא פירש והיכן פירש להלן (שם ג כה) כי ראו כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט וגו':

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה לבנימין אמר משה ידיד ה' שהוא הכבוד⁶⁹ ישכון על בנימין ואמר לבטח כי מתוך כך יבטח בשם הגדול שבקרבו וכענין שכתוב (שמות יד לא) וירא

⁶⁴ ע"י לעיל פרשת כי תצא הערה 65. וע"י עוד זהר (ח"ג קמח ע"א).

ע"י זהר (ח"ב דף לז ע"ב): ויה"ה הכה כל בכור ויה"ה הוא ובית דינו ויה"ה הוא ונימוסו הכה כל בכור הכה משה לא אמר אלא ומת וגו' מהו הכה אלא דאתער כה כמה דאגזים משה דכתיב והנה לא שמעת עד כה.

תרגום: וה' הכה כל בכור וה' הוא ובית דינו וה' הוא והנהגותיו הכה כל בכור הכה משה לא אמר אלא ומת וגו' מהו הכה אלא שהתעורר כה כמו שהפחיד אותו משה שכתוב והנה לא שמעת עד כה. ⁶⁵ ע"י זהר (ח"ג קמה ע"ב): כה תברכו את בני ישראל אמור להם כה תברכו בלשון הקדש כה תברכו ביראה כה תברכו בענוה אמר ר' אבא כה תברכו תאנא האי צד"ק אתקרי כ"ה דכל דינין מתערין מכ"ה (נ"א מינה) והיינו דאמר ר' אלעזר מהו מכה (ס"א דכה) רבה כלומר מכה מן כה וכתוב והנה לא שמעת עד כ"ה כמה דאגזים משה וכתוב (שם) בזאת תדע כי אני יי' וכלא חד.

תרגום: "כה תברכו את בני ישראל אמור להם", כה תברכו בלשון הקודש, כה תברכו ביראה, כה תברכו בענוה. אמר רבי אבא כה תברכו, למדנו הצדק הזה נקרא כ"ה, שכל הדינים מתעוררים מל"ה (ממנו). והיינו מה שאמר רבי אלעזר, מה זה "מכה (שכה) רבה", כלומר מכה, מכ"ה. וכתוב "והנה לא שמעת עד כ"ה", כמו שאגזים משה, וכתוב "בזאת תדע כי אני ה'", והכל אחד. ע"י לקמן פרשת כי תבא הערה.

⁶⁶ ע"י זהר (ח"ב דף עט ע"ב): רבי שמעון אמר כה תאמר כמה דאת אמר (במדבר ו כג) כה תברכו וכתוב (תהלים קמה י) וחסידיך יברוכה כלומר יברכו כה כה תאמר לבית יעקב באמירה והיינו מסטרא דינא ותגיד לבני ישראל כמה דאת אמר (דברים ד יג) ויגד לכם את בריתו וכתוב (שם כו ג) הגדתי היום ליהו"ה אלהיך לבני ישראל דכורין דאתו מסטרא דרחמי.

תרגום: רבי שמעון אמר כה תאמר כמו שנאמר כה תברכו וכתוב וחסידיך יברוכה כלומר יברכו כה כה תאמר לבית יעקב באמירה והיינו מצד הדין ותגיד לבית ישראל כמו שנאמר ויגד לכם את בריתו וכתוב הגדתי היום לה' אלהיך לבני ישראל הזכרים שבאו מצד הרחמים.

⁶⁷ ע"י ספר הפליאה (עמוד &): ושכינה לעולם במערב שנאמר ידיד ה' ישכון לבטח.

⁶⁸ אות סה ז"ל: ומה חכמה נתן הקב"ה לשלמה, שלמה נושא שמו של הקב"ה כדאמרינן כל שלמה האמור בשה"ש קודש לבד מאחד, אמר הקב"ה הואיל ושם כבודי אשיא לך בתי, והא נשואה היא, אימא במתנה נתונה לו, דכתיב (מ"א ה' כו) וה' נתן חכמה לשלמה, ולא פירש, והיכן פירש, להלן שנאמר (שם ג' כה) כי ראו חכמת אלהים בקרבו. לעשות משפט, הוא אומר אותה חכמה שנתנה לו אלהים ושהיא עמו בחדרו היא בקרבו לעשות משפט, מאי לעשות משפט, אלא כל זמן שאדם עושה משפט חכמת אלהים בקרבו, זאת עוזרתו ומקרבתו, ואם לאו מרחקתו, ולא עוד אלא מייסרתו דכתיב (ויקרא כ"ו כח) ויסרת אתכם אף אני.

וע"י ספד"צ לא ע"א, ובהגר"א שם: וז"ש בגינהון כתיב כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו וגו' - שהוא חכמה דבריאה שנקראת אלקים כנ"ל (ל ע"ד ד"ה ואמר), והוא זכה לחכמה זו ואז הבינו כי זכה לחכמה זו, כי ראו שנתבסמו, והן בימא רבא ותהום רבה חו"ב של בריאה, ולכן הבינו כי חכמת אלקים בקרבו.

⁶⁹ ע"י לעיל פרשת נח הערה 52, ש"כבוד" היא כינוי למדת המלכות.

ישראל את היד הגדולה ויאמינו בה' ובעבור זה נקרא שלמה ידידיה בשמו.
 וכן דרשו בספר הבהיר⁷⁰ אמר לו הקדוש ברוך הוא לשלמה הואיל ושם כבודי
 אשיא לך את בתי דכתיב (מלכים א' ה' כו) וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו ולא פירש
 והיכן פירש להלן (מלכים א' ג' כח) כי ראו כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט, ע"כ.
 ולמדנו מכל זה שאין בכל השבטים כולן מבורך כבנימין בהשראת שכינה בחלקו ובמעלה
 ובזכות ויש לו יתרון על כל יתר אחיו ואולי מפני זה הזכירו הכתוב בפני עצמו ואמר לבנימין
 בלא וא"ו כי לא רצה לערב אותו ולכלול ברכתו עם שאר השבטים שכלן נקשרין יחד בקשור
 וא"ו ועוד לפי דרך זה יתכן לומר כי מה שהזכיר לבנימין מכל האחים והזכירו נפרד בפני
 עצמו בלא וא"ו כדי לרמוז על דוגמתו שהוא מכלל הבנין והוא בפני עצמו נפרד מהם כענין
 האתרוג⁷²¹ וזה מבואר.

(לג טז): וממנו ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אהיו:
 עי' רמב"ן: ועל דרך האמת יאמר שהרצון ששכן בסנה⁷³ היא תבוא לראש יוסף שבה
 ירים ראש והזכיר סמוך במקום מוכרת וכמוהו רבים או יסמוך אל השם הנכבד הנזכר ורצון
 ה' השוכן בסנה תבוא לראש יוסף וזאת ברכת יעקב (בראשית מט כה) מאל אביך ויעזרך

⁷⁰ עי' לעיל הערה 68.

⁷¹ עי' ספר הפליאה (עמוד תרנג): פעמים יבואו מים בגן שהוא היסוד ואין הכבוד שותה מאותו
 המים וא"כ נראין הדברים אחר שהדבר הוא כך שאינה באחדות עם הבנין לענין ברכה בגן בעיבור
 שבה הקיצוץ והיא המקבלת העונשים להעלותה לעשות נקמה והם המונעים המים מלרדת בה ע"כ
 צריכין לברכה ולקבוע לה ברכה בפני עצמה להיותה באחדות כולם בברכה כמו שהיא ביחוד האילן,
 וזה טעם האתרוג שאינו נאגר עם הלולב ועם השאר מינים להודיעך שאינה עם הבנין בברכה וע"כ
 שים בדעתך לייחודה גם בברכה להיות נפשה קשורה בנפשו. הלא תראה שמיני עצרת הוא תשלומין
 דראשון להודיעך שהוא באילן וארז"ל שהוא רגל בפני עצמו לענין ברכה שאינה ביחודם וע"כ צריכין
 לברכה וקבעו לה ברכה בפ"ע כדי ליחודה גם בברכה וכל זה למה מפני שהיחוד לשם הוא נשלם ושם
 נקשרו כולם ולכן נקראת מקום אח"ד שהיא נקשרה ומיחדת הכל בלי פירוד.

⁷² עי' זהר (ח"ג דף רנה ע"ב): לולב דא צדיק דדמי לחוט השדרה דביה ח"י חולין לקבל ח"י נענועין
 דלולב ואינן לקבל ח"י ברכאן דצלוחת לקבל שמנה עשר אזכרות דהבו ליי' בני אלים לקבל שמנה
 עשר אזכרות דק"ש ונענוע לשית סיטרין בחושבן ו' תלת נענועין בכל סטרא אינן ח"י לולב בימין
 כליל ששה מנין (דאינון) ג' הדסין גדולה גבורה תפארת ודמיין לתלת גווי עינא
 ב' בדי ערבות נצח והוד ודמיין לתרין שפון לולב יסוד דומה לשדרה דביה קיום דכל גרמין ועליה
 אמר דוד כל עצמותי תאמרנה יי' מי כמוך

אתרוג מלכות דומה ללבא דביה הרהורין ונענועין דהלל אינון משותפין בנענועין דנטילת לולב
 ואינון ח"י באנא ח"י ח"י בהודו תחלה וסוף ח"י דנטילת לולב הרי ע"ב ובגין דא לולב בחושבן ח"ס
 וד' מינין דלולב הא חסד דרועא ימינא ובגין דא תקינו לולב בימין לסטרא דחסד אתרוג לסטרא
 דגבורה לשמאלא לבא ובגין דא אתרוג הדומה ללב תקינו למהוי ביד שמאל כמה דאוקמוה לולב
 בימין ואתרוג בשמאלו אינון לקבל זכור ושמור ומאן נטיל תרווייהו עמודא דאמציעתא לולב בימינא
 ואתרוג בשמאליה.

תרגום: לולב זה צדיק שדומה לחוט השדרה, שבו שמונה עשרה חוליות כנגד שמונה עשר נענועים
 של הלולב, והם כנגד שמונה עשרה ברכות התפלה, כנגד שמונה עשר שמות של "הבו לה' בני אלים",
 כנגד שמונה עשר שמות של קריאת שמע. ונענוע לששה צדדים בחשבון ו', ושלושה נענועים בכל צד
 הם שמונה עשר. לולב בימין כולל ששה מינים (שהם) שלשה
 הדסים, גדולה גבורה תפארת, ודומים לשלשת גווי העין.

שני בדי ערבות נצח והוד, ודומים לשתי שפתיים. לולב, יסוד, דומה לשדרה, שבו קיום של כל
 העצמות, ועליו אמר דוד "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך".

אתרוג, מלכות, דומה ללב שבו ההרהורים. ונענועי ההלל הם משותפים בנענועים של נטילת לולב,
 והם שמונה עשר ב"אנא", שמונה עשר שמונה עשר בהודו תחלה וסוף, שמונה עשר של נטילת לולב,
 הרי ע"ב, ומפני זה לולב בחשבון ח"ס, וארבעה מיני הלולב, הרי חסד זרוע ימין, ומפני זה תקנו לולב
 בימין לצד החסד, אתרוג לצד הגבורה לשמאל הלב. ומפני זה אתרוג הדומה ללב, תקנו להיות ביד
 שמאל כמו שפרשוהו, לולב בימין ואתרוג בשמאלו. והם כנגד זכור ושמור, ומי נטל שניהם, העמוד
 האמצעי לולב בימינו ואתרוג בשמאלו.

⁷³ עי' שמות ג ב, ור' בחיי ג ד.

ואת שדי ויברכה⁷⁴:

(לג יז): בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה:

ע"ר ר' בחיי: וע"ד הקבלה בכור שורו הדר לו נתנו ליוסף הצדיק שתי מדות הנצח וההוד וזהו שאמר בכור שורו הדר לו כי הדר הוא הנצח שהוא מימין וההוד שהוא משמאל נרמז בשור כי שם צורת שור⁷⁵ כידוע בקבלה ומפני שנתנו לו שתי מדות אלו המשילו לשני דברים לשור ולראם המשילו לשור כנגד ההוד ולראם כנגד הנצח וידעת כי משם נשמעה תפלתו של דוד שנאמר (תהלים כב כב) ומקרני רמים עניתני וכן יצאו ממנו שני שבטים שבט אפרים שנקרא על שם פריה ורביה שהוא ענין הרחמים והשני שבט מנשה שנקרא על שם השכחה שהוא מענין הדין.

(לג יט): עמים הר יקראו שם יזבחו וזבחי צדק פי שפע ימים יינקו ושפני סמוני חול. ע"ר ר' בחיי: וע"ד הקבלה שם יזבחו וזבחי צדק יחס הזבחים לצדק⁷⁶ כי צדק הוא המקבל תחלה והוא הנרמז בתוספת ה"א של המזבחה⁷⁷ וכבר הזכרתי זה בפסוק (ויקרא א ט) והקטיר הכהן את הכל המזבחה.

(לג כא): וירא ראשית לו כי שם חלקת מהקק ספון ויתא ראשי עם צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל:

ע"ר ר' בחיי: וע"ד הקבלה וירא ראשית לו וירא מרחיב גד ראשית לו והענין שנסתכל

⁷⁴ עי"ש בר' בחיי.

⁷⁵ ע"י זהר (ח"ג יד ע"א): אמר רבי יצחק כתיב (דברים לג יז) בכור שורו הדר לו וגו' יוסף בגין דנטיר להאי ברית זכה בשור דאיהו קדמאה לקרבנא אמר ליה רבי יהודה אי הכי אמאי אתברך במלה דאיהי שמאלא בימינא מבעי ליה דהא כתיב (יחזקאל א י) ופני שור מהשמאל אמר ליה בגין דיגין על חובי דיבעם אמר ליה רזא אוליפנא בהאי קרא דכיון דיוסף נטר ליה להאי ברית דהאי ברית אחיד בתרין דרגין ואינון תרין דרגין לעילא בשמהן אתקרון ואוליפנא בפרשת פרה אדומה דהאי פרה חד דרגא מאינון תרין דרגין עילאין הוי זווגא דפרה שור אקרי ודא הוא בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו הדר לו ודאי ולאן האי כשור דעלמא אלא וקרני ראם קרניו קרנא עלאה הוא על כל אחרנין ועל דא בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ.

תרגום: אמר רבי יצחק כתוב בכור שורו הדר לו וגו', משום שיוסף שמר את הברית הזו זכה בשור שהוא ראשון לקרבן. אמר לו רבי יהודה אם כך למה התברך בדבר שהוא שמאל, היה צריך להיות בימין שהרי כתוב (יחזקאל א) ופני שור מהשמאל. אמר לו כדי שיגן על חטאי ירבעם. אמר לו סוד למדנו בכתוב הזה, שכיון שיוסף שמר את הברית הזו, שהברית הזו אחוזה בשתי דרגות, ואותן שתי דרגות למעלה נקראו בשמות, ולמדנו בפרשת פרה אדומה, שהפרה הזו היא דרגה אחת מאותן שתי דרגות עליונות, והזווג של פרה נקרא שור, וזהו בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו, הדר לו ודאי. ולא כמו השור הזה של העולם, אלא וקרני ראם קרניו, קרן עליונה היא על כל האחרות, ועל כן בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ.

⁷⁶ ע"י תיקר"ז יט ע"א): צדק מלכותא קדישא.

⁷⁷ ע"י זהר (ח"א רנד ע"ב): בא וראה שני מזבחות הן מזבח פנימי לעילא ומזבח חיצון לתתא מזבח הפנימי הוא שלם וזהו דכתיב המזבחה בתוספת ה"א וכך בכל מקום ומזבח החיצון הוא חסר ה"א כמו (דברים כב) נערה נער חסר ה' אשתכח דמאתערותא דמזבח החיצון של מטה אתער מזבח הפנימי של מעלה ובמה אתער בריח הקטורת של מעלה ויתער ריח הקרבן של מטה ועל דא לריח שמניך טובים אינון בוצינין נהירין ונציצין כתיב הכא טובים וכתוב התם (בראשית א ד) וירא אלהים את האור כי טוב.

תרגום: בא וראה שתי מזבחות הן, מזבח פנימי למעלה, מזבח חיצון למטה. מזבח הפנימי הוא שלם, וזהו שכתוב "המזבחה", בתוספת ה"א, וכך הוא בכל מקום. ומזבח החיצון הוא חסר ה"א, כמו נערה, נער חסר ה'. נמצא שמהתעוררות המזבח הפנימי (החיצון) של מטה, מתעורר מזבח הפנימי של מעלה. ובמה מתעורר, בריח הקטורת, הקטורת של מעלה, ויעורר ריח הקרבן של מטה. ועל זה "לריח שמניך טובים", אותם מאורות מאירים ונוצצים. כתוב כאן טובים, וכתוב שם "וירא אלהים את האור כי טוב".

הקדוש ברוך הוא בחכמה שהיא ראשית⁷⁸ כדי לברוא העולם⁷⁹ כי שם מדת ראשית בהיות שהיו בחכמה ראה כי חלקו של משה הנקרא מחוקק ספון ונסתר שם כי הוא בכלל הראשית ויתא ראשי עם משם האציל המדות שקראן ראשי עם כלשון (תהלים כד ז) שאו שערים ראשיכם⁸⁰, צדקת ה' עשה ומשפטיו, התפארת והכבוד⁸¹, שנאצלו משם וזה מבואר.

וענין המדרש וסודו במשה שנקרא ראשית על שם שהיתה נבואתו מתוך אספקלריא המאירה⁸² שהיא ראשית⁸³ כי עד שם השיג ומשם התנבא כי כל מתנבא מתנבא מתוך מה שהשיג ואף על פי שהתנבא מתוכה לא השיג מהותה⁸⁴ ועל זה בקש באמרו (שמות לג יח)

⁷⁸ עי' זהר (ח"א לא ע"ב): בראשית ב' ראשית (נ"א) היא חכמה כמה דתרגם יונתן בראשית בחכמתא) בגין דאיה תניינא לחושבנא ואקרי ראשית (בגין) דהאי כתרא עלאה טמירא היא קדמאה ועל דלא עייל בחושבנא תניינא הוי ראשית בגין דא ב' ראשית. תרגום: בראשית, ב' ראשית, (היא חכמה, כמו שתרגם יונתן "בראשית" בחכמה) בגלל שהיא שניה לחשבון, ונקראת ראשית, בגלל שכתר עליון זה טמיר הוא ראשון, ועל שלא נכנס בחשבון הראשית הוא שני, בגלל זה ב' ראשית.

ועי' אד"ז (רפט ע"ב): אתר דשירותא אשתכח וכו' הוא נהירו דחכמתא.

תרגום: מקום שהתחלה נמצאת, וכו' הוא אור החכמה.

⁷⁹ עי' זהר (ח"א ה ע"א): תא חזי באורייתא ברא קב"ה עלמא והא אוקמוה דכתיב (שם ח ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום ואיהו אסתכל בה זמנא ותרין ותלתא וארבע זמנין ולבתר [אמר לון ולבתר] עביד ובהו (ביה) עבידתא לאולפא לבני נשא דלא ייתון למטעי בה כמה דאת אמר (איוב כח כז) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם ולקביל ארבע זמנין אינון דכתיב אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ברא קב"ה מה דברא ועד לא אפיק עבידתיה אעיל ארבע תבין בקדמיתא דכתיב (בראשית א א) ב'ראשית ב'רא אלהים א'ת הא ארבע ולבתר השמים אינון לקביל ארבע זמנין דאסתכל קב"ה באורייתא עד לא יפיק עבידתיה לאומנותיה.

תרגום: בא וראה, הקב"ה ברא את העולם בתורה, והנה ביארוה שכתוב "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום". והוא התבונן בה פעם ושתים ושלש וארבע פעמים, ואחר כך אמר אותם, ואחר כך עשה בה מעשה, ללמד את בני אדם שלא יבאו לטעות בה, כמו שנאמר "אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם". וכנגד ארבע פעמים ההם שכתוב "אז ראה" ו"יספרה" "הכינה" "וגם חקרה", ברא הקדוש ברוך הוא את מה שברא. וטרם שהוציא את המעשה שלו, הכניס בראשונה ארבע תיבות, שכתוב "ב'ראשית ב'רא אלהים א'ת", הנה ארבע, ואחר כך "השמים", הם כנגד ארבע הפעמים שהתבונן הקדוש ברוך הוא בתורה טרם יוציא את מעשהו למלאכתו.

⁸⁰ עי' זהר (ח"א קג ע"ב): רבי שמעון אמר נודע בשערים בעלה מאן שערים כמה דאת אמר (תהלים כד ז) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ובגין אלו שערים דאינון דרגין עלאין בגינייהו אתידע קב"ה ואי לא לא יכלין לאתדבקא ביה

תא חזי דהא נשמתא דבר נש לאו איהו (נ"א לא אית) מאן דיכיל למנדע לה אלא בגין אלין שייפין דגופא ואינון דרגין דעבדין אומנותא דנשמתא בגין כך אתידע ולא אתידע כך קב"ה אתידע ולא אתידע בגין דאיהו נשמתא לנשמתא רוחא לרוחא גניז וטמיר מכלא אבל באינון שערים דאינון פתחין לנשמתא אתידע קב"ה.

תרגום: רבי שמעון אמר, "נודע בשערים בעלה", איזה שערים, כמו שנאמר "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם". ומשום השערים הללו, שהם דרגות עליונות, בגללם נודע הקדוש ברוך הוא, ואם לא, לא יכולים להתדבק בו.

בא וראה, הרי נשמת האדם אין הוא (אין) מי שיכול לדעת אותה, אלא משום אברי הגוף, והם הדרגות שעושות אומנות הנשמה, לכן נודע ולא נודע. כך הקדוש ברוך הוא נודע ולא נודע, משום שהוא נשמה לנשמה, רוח לרוח, גנוז וטמון מן הכל. אבל באותם השערים, שהם פתחים לנשמה, נודע הקדוש ברוך הוא.

⁸¹ עי' לעיל פרשת נח הערה 52, ש"כבוד" היא כינוי למדת המלכות.

⁸² עי' לעיל פרשת בראשית הערה. **Error! Bookmark not defined.**

⁸³ עי' זו"ח לב ע"ב): יום שבת מלכות דרגא דבן "ה דאיהו ו' דמהלך חמש מאה שנין דאינון חמש ספירות מטי ליסוד לאתחברא בה' ויום שבת איהו משה רבינו דדרגיה בינה.

תרגום: יום השבת [כנגד] מלכות במדרגת בן "ה שהוא ו', שמהלכו חמש מאה שנה, שהם חמש ספירות, מגיעים ליסוד, ויתחבר עם ה', ויום שבת הוא [כנגד] משה רבינו שמדרגתו בינה.

עי' פל"ח ק"ש כט: הארת יסוד אבא יורדת ביסוד דז"א ומשם מאיר אל המלכות שהיא בבריאה להעלותה, וז"ש בזהר ומלכא עילאה נפק לקבלה, כי מלכא עילאה הוא יסוד דאבא, כי הוא עליון נגד יסוד אימא, ולכך צריך לקום מעומד כשאומר תהלות לאל עליון וכו', לכבוד מלכא עילאה דנפיק וכו' שהוא יסוד אבא.

⁸⁴ עי' ע"ח שער הארת המוחין א: שקול משה כנגד כל ישראל, כי כולם ניצוצין שלו. גם ז"ס שנקרא

הראני נא את כבודך ולא נענה⁸⁵.

ומה שנקרא מחוקק לפי שנבואתו של משה בשם הגדול ברחמים שמשם מצות עשה שהן רמ"ח כי מצות עשה ולא תעשה⁸⁶ כנגד התפארת והכבוד ולפיכך נרשם מספר מצות עשה במלת מחקק שהם כנגד השם המיוחד⁸⁷ ומספר מצות לא תעשה שס"ה שהן כנגד אל"ף דל"ת נרמז גם כן בפסוק (דניאל ט יט) ארני ש"מעה ארני ס"לחה ארני ה"קשיבה⁸⁸ ונראה

הדור ההוא בדברי הימים (א' ב ו) ובמלכים (א' ה יא) דרדע, שפירש דור דעה, לפי שיצאו מהדעת של הז"א שבתוך היסוד דאבא שהוא בחי' משה ע"ה, והוא נקרא דעת עליון. והנה בספר הזוהר (ח"א כא ע"ב) אמרו כי כל אנשי דור המדבר הם מסטרא דיובלא, והנה יובלא היא אמא ולא אבא, ואם תדקדק תבין כי דברי הזוהר נכוחים למבין, כי לא אמר מיובלא אלא מסטרא דיובלא, ר"ל מהצדדים דיובל.

⁸⁵ עי' תיקו"ז קלג ע"א): אמר רבי שמעון ברי בודאי בכלא חאב אדם במחשבה דאיהי לבושא ובמחשבה דאיהי מלגאו ובגין דא אמר למשה בזמנא דאמר הראני נא את כבודך אמר כי לא יראני האדם וחי דאם זכה שיראני וחי לעולם ובגין דא אמר ליה לא תוכל לראות את פני ולא אינון פנים הכא אלא פנים דלא נראין באתר דאשתמודע עלת העלות ובאתר דאתגליא וחובא דאדם גרים דלא יכיל משה לאסתכלא ביה כל שכן אחרא דעלת העלות אסתלק ממחשבה דחאב בה אדם ובגין דא עין לא תשורה ומחשבה לא תכילהו לא יכיל לאשגא ליה דאיהו חי החיים ובאתר דאיהו שריא לית מיתה תמן ומחשבה דאסתלק מניה בודאי איהו חכמה לבושא לחכמה סתימאה בודאי בה חאב אדם ובגין דא אתמר ביה ואירא כי עירום אנכי ואחבא.

תרגום: אמר רבי שמעון בני בודאי בכל חטא אדם במחשבה שהיא לבוש ובמחשבה שהיא מבפנים ומשום זה אמר למשה בזמן שאמר הראני נא את כבודך אמר כי לא יראני האדם וחי שאם זכה שיראני וחי לעולם ומשום זה אמר לו לא תוכל לראות את פני ואינם הפנים כאן אלא הפנים שלא נראים במקום שנודע עלת העלות ובמקום שהתגלה וחסאו של אדם גרם שלא יכיל משה להסתכל בו כל שכן אחר שעלת העלות הסתלק מהמחשבה שחטא בה אדם ומשום זה עין לא תשורה ומחשבה לא תכילהו ולא יכולה להשיג אותו שהוא חי החיים ובמקום שהוא שורה אין שם מיתה והמחשבה שהסתלק ממונה בודאי היא חכמה הלבוש לחכמה הסתומה בודאי בה חטא אדם ומשום זה נאמר בו כי עירום אנכי ואחבא.

⁸⁶ עי' זהר (ח"א רנט ע"ב): ת"ח כד הוו עבדין כהניא ההוא חטאת לכפרא חובין דלא תעשה הוה דאית בהו כרת ועולה לכפרה על מאן דלא עביד מצות עשה אתי ומההוא סטרא אתי עולה דאיהו זכר וכתוב (שמות כ ח) זכור את יום השבת מצות עשה ובגין כך אנו מקרבין בשבת תרין אמרין דמוסף עולה בגין דבההוא דימינא אתוסף לההוא צדיק נהירו דעתיקא קדישא כד אתדבק בכנסת ישראל דאיהי שמור לא תעשה בגין כך אית ביה בשבת עשה ולא תעשה דאית ביה כרת דהא מאן דעבד פגימו בההוא אתרא דאקרי לא תעשה ואפריש זווגא דלהון אשתצי מתמן נפשא דיליה ומאן איהו מאן דעביד עובדין דחול בשבתא בקדש דאתדבק בשבת בשבתון וכלהו עלמין בחדוה בנהירו

תרגום: בא וראה, כשהיו עושים הכהנים את אותה חטאת, לכפר על עבירות של לא תעשה, היה שיש בהם כרת. ועולה באה לכפר על מי שלא עושה מצוות עשה. ומאותו צד באה העולה שהיא זכר, וכתוב "זכור את יום השבת", מצות עשה, ולכן אנו מקריבים בשבת שני כבשים, של מוסף עולה, משום שבאותו של הימין נתוסף לאותו צדיק אור מהעתיק הקדוש. כשנדבק עם כנסת ישראל שהיא שמור, לא תעשה, לכן יש בשבת עשה ולא תעשה שיש בו כרת, שהרי מי שעושה פגם באותו מקום שנקרא לא תעשה, ומפריד את הזווג שלהם, נכרתת משם נפשו. ומיהו, מי שעושה מעשים של חול בשבת, בקודש שנדבק בשבת בשבתון, וכל העולמות בשמחה באורה.

⁸⁷ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 23.

⁸⁸ עי' תיקו"ז לד ע"א): אלא דא רזא עלאה איהו פקודין דעשה אינון מימינא דתמן חכמה כמה דאוקמוהו מארי מתניתין הרוצה להחכים ידרים ופקודין דלא תעשה אינון משמאלא דתמן אימא עלאה דבהון אדנ"י ש"מעה אדנ"י ס"לחה אדנ"י ה"קשיבה ועשה אל תאחר ביום הכפורים וכד לא חזרין בתיובתא אינון דעברין על לא תעשה דאינון משמאלא אתמר עלייהו (משלי י א) ובן כסיל תוגת אמו בגין דתמן אימא לשמאלא ולבא איהו לשמאלא (ורזא דמלה) ובגין דא ויתעצב אל לבו (בראשית ו ו).

תרגום: אלא זהו סוד עליון, מצוות עשה הן מימין ששם חכמה כמו שבארוהו בעלי המשנה, הרוצה להחכים ידרים (ב"ב כה ע"ב). ומצוות לא תעשה הן משמאל, ששם האם העליונה, שהם "אדנ"י ש"מעה אדנ"י ס"לחה אדנ"י ה"קשיבה ועשה אל תאחר" (דניאל ט יט) ביום הכפורים. וכשלא חוזרים בתשובה, אותם שעוברים על לא תעשה שהם משמאל, נאמר עליהם "ובן כסיל תוגת אמו", משום ששם האם לשמאל והלב הוא לשמאל, (וסוד הדבר) ומשום זה "ויתעצב אל לבו".

כי לזה רמז אונקלוס במה שתרנגם ספרא רבא שקרא המהוקק הגדול על שם שנבואתו בשם הגדול והזכיר ישעיה הנביא ע"ה (ישעיה לג כב) כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו ובאור הכתוב תמצאנו מפורש ובסדר ממטה למעלה ואף על פי שרש"י ז"ל פירש מחוקקנו לשון מושל מלשון (בראשית מט י) ומחוקק מבין רגליו מה שרמזתי הוא העיקר ויונתן בן עזיאל ע"ה מעיד על זה שפירוש מחוקקנו נותן לנו דת והוא שתרנגם ה' דייננא דאפקנא בגבורתיה ממצרים מלפננא די יהב לנא אולפן אורייתא מסיני וכן האמת כי התורה בשם הגדול נתנה.

ומכאן יש לך להתעורר בכתבי הקדש באותן דברים שנקראו בשם גדול כענין בית המקדש שנקרא גדול שנאמר (מלכים – ב כה ט) ואת כל בית גדול שרף באש וכן העובד המשרת שם נקרא (במדבר לה כח) הכהן הגדול⁸⁹ וכן הנהר שבארץ ישראל נקרא (דברים א ז) הנהר הגדול נהר פרת וכן השם הגדול שהכהן הגדול עובד לפניו שנאמר (דברים יא ז) את כל מעשה ה' הגדול וכן כמה שקורין חכמי האמת לשון רבא שהוא תרגום של גדול כענין בקדיש אמן יהא שמיה רבא מברך⁹⁰ וכן יהא שלמה רבא וכן קדוש היום שקורין קדושא רבא⁹¹ ולא כן של לילה וכן ברכת היום של אהבת עולם אהבתנו שקורין אהבה רבה⁹² ולא כן של ערבית וכן קורין ליום שביעי של ערבה הושענא רבא לפי שהוא תשלום כ"ו ימים שמבריאת העולם שנברא בכ"ה באלול כל אלה אם תשכיל בהם תמצא כי דרך אחד להם והבן זה.

לג כג: וְלִנְפֹתָי אָמַר נִפְתָּלִי שֶׁבַע רִצּוֹן וּמְלֵא בְרִכַּת ה' יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה:
ע"י רמב"ן: אם כן יהיה סוד הכתוב נפתלי שבע הרצון הממלא ברכת ה' שהיא הים הכלולה בכל מן הכל כענין שכתוב (קהלת א ז) כל הנחלים הולכים אל הים⁹³ והוא ביתו של

⁸⁹ ע"י זהר (ח"א מז ע"א): ויברך אלהים את יום השביעי דא כהן גדול דמברך לכלא והוא נטיל ברישא דתנן כהן נוטל בראש וברכאן ביה שריין לברכא ואקרי שביעי.
תרגום: "ויברך אלהים את יום השביעי", זה כהן גדול שמברך את הכל, והוא נוטל בראש. ששינו כהן נוטל בראש, ובו הברכות שורות לברך, ונקרא שביעי.
וע"י תיקו"ז יג ע"ב): מיכאל כהן גדול ממנא תחות יד חסד. תרגום: מיכאל כהן גדול, ממונה תחת יד החסד.

⁹⁰ ע"י ספר הקנה (עמוד מג): גדולה וקדושה שהם חסד ופחד תנו לתפארת ממה שאתם מקבלים מבינה המקבלת מ"ע באמצעות החכמה וזהו שמיה רבא, כי השם השם הגדול שהוא שם בר"א רומז בתפארת וע"כ כשמזכיר שמיה רבא יכוין ביה"ה באותיותיו ובנקודותיו.
⁹¹ ע"י ספר הקנה (עמוד קלה): מזמין הלוי בסעודת היום וסעודה זו כנגד ת"ת ומברך קידושא רבא ונקרא קידושא רבתי.

⁹² ע"י זהר (ח"ג רסג ע"ב): וע"ד אינון עשר נסיוני וכלהו קאים בהו אברהם בגין דאתקשר ואתדבק בימינא דקב"ה דאיהי אהבה רבה מ"ט איקרי אהבה רבה בגין מאן דקאים בהאי אהבה אתקשר בעלמא עלאה אהבת עולם דא רזא דעלמא תתאה דאתקשר ביה רחימו דיליה וכלא רזא חדא בלא פרוודא והא אתמר רזא דאהבה רחימו דא סליק על כל פולחנין דעלמא בהאי אתיקר שמיה דקב"ה יתיר מכלא ואתברך בריך הוא לעלם ולעלמי עלמין ורזא דאהבה אתמר.

תרגום: ועל זה אותם עשרה נסיונות ובכלם עמד אברהם משום שהתקשר ונדבק בימינו של הקדוש ברוך הוא שהיא אהבה רבה למה נקראת אהבה רבה משום מי שעומד באהבה הזו מתקשר בעולם העליון אהבת עולם זה סוד העולם התחתון שהתקשרה בו אהבתו והכל סוד אחד בלי פירוד והרי נתבאר סוד האהבה אהבה זו עולה על כל עבודות העולם בזה נכבד שם הקדוש ברוך הוא יותר מהכל ומתברך ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים וסוד האהבה נתבאר.

⁹³ ע"י זהר (ח"ג דף נח ע"א): ותאנא ההוא נהר אפיק נחלין עמיקין במשח רבות לאשקאה גנתא ולרוואה אילנין ונטיעין דכתיב (תהלים קד טז) ישבעו עצי יהוה ארזי לבנון אשר נטע ואינון נחלין נגדין ואתמשכן ומתכנשין בתרין קיימין (נ"א סמכין) ואינון ברייתי (תרי) קרינן להו (מ"א ז כא) יכ"ן ובווע"ז ושפיר ומתמן נפקין כל אינון נחלין ושריין לון בחד דרגא דאקרי צדיק דכתיב (משלי י כה) וצדיק יסוד עולם וכלהו אזלין ומתכנשין לההוא אתר דאקרי ים והוא ימא דחכמתא הדא הוא דכתיב (קהלת א ז) כל הנחלים הולכים אל הים וגו'.

תרגום: ושנינו אותו הנהר הוציא נחלים עמוקים בשמן המשחה להשקות את הגן, ולהרוות עצים ונטיעות, שכתוב ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע, ואותם הנחלים שופעים ונמשכים ומתכנסים

מלך משל למבקשים לראות את המלך שואלים אנה ביתו של מלך⁹⁴ ואחר כך שואלים אנה המלך וגם העולם הזה הנגוב והיבש מן הרצון יירש בה והמשכיל יבין: עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה נפתלי שבע רצון הממלא ברכת ה' שהיא זאת שנאמר וזאת הברכה⁹⁵ ים ודרום העוה"ב נמשל לים (איוב יא ט) ורחבה מן ים העוה"ז לדרום שנאמר (יהושע מו יט) כי ארץ הנגב נתתני וזהו שדרשו בספר הבהיר (אות ז⁹⁶) ים ודרום ירשה רש היה לו לומר אלא ים ודרום יהי רש הכל נתון לך ולואי שתשמור דרכיו. ולפי דעתי הרמוז בכל זה השלום והברית⁹⁷ ואפילו החכמה והבינה רש וזהו שאמר ים ודרום יהי רש.

(לג כו) אין כאלו ישרון רכב שמים בעזרה ובגאוןו שחקים:

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה רוכב שמים קרא המדות שמים ושעור הכתוב כשישראל עושים רצונו של מקום הנה הוא רוכב שמים ואינו מתרחק ממדותיו⁹⁸ וכשאין עושים רצונו של מקום ובגאותו שחקים הנה הוא מתגאה ומסתלק למרום מרומים והוא מתרחק ממדותיו ודומה לזה דרשו רז"ל (איכה רבתי פ"א סי' לה) כשישראל עושים רצונו של מקום מוסיפים כח בגבורה של מעלה שנאמר (תהלים ס יד) באלהים נעשה חיל⁹⁹ ובזמן שאינן עושים רצונו

לשני עמודים (אדנים), ואותן בריאות (שתים) קוראים להן יכ"ן ובו"ע"ז ויפה, ומשם יוצאים כל אותם נחלים, ומשרים אותם בדרגה אחת שנקראת צדיק, שכתוב וצדיק יסוד עולם, וכולם הולכים ומתכנסים לאותו מקום שנקרא ים, והוא ים החכמה. זהו שכתוב כל הנחלים הולכים אל הים וגו'.

⁹⁴ עי' תיקו"ז ב ע"ב): חסידים גבורים מארי תורה חוזים נביאים צדיקים חסידים מסטרא דחסד דרגא דאברהם ואוקמוה עליה אין חסיד אלא המתחסד עם קונו דעביד ליה קן דאיהו אכסניא דיליה ודא שכנתא [ב ע"א] דאיהי קן דיליה בית דיליה היכל דיליה מלון דיליה ובארעא קדישא איהי יחודיה וביתיה ולא מלון ואכסניא אלא כפום ההוא בר נש דתקין לה ובגין דא יהיב מדת חסד לאברהם תרגום: חסידים מצד החסד, דרגתו של אברהם, ובארו עליו אין חסיד אלא המתחסד עם קונו, שעושה לו קן שהוא אכסניה שלו. וזו השכינה, שהיא הקן שלו, הבית שלו, ההיכל שלו, המלון שלו. ובארץ הקדושה היא יחודו וביתו ולא מלון ואכסניה, אלא כפי אותו האיש שתקן אותה, ולכן נתן מדת החסד לאברהם.

⁹⁵ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 4.

⁹⁶ ז"ל: מאי דכתיב (דברים ל"ג כג) ירשה רש היה לו לומר, אלא אפי' קב"ה בכלל, והיינו רש יה, למה"ד למלך שהי' לו ב' אוצרות והקצה אחד מהם, לסוף ימים אמר לבנו טול מה שיש בשני אוצרות הללו, אמר הבן שמא לא יתן לי מה שהקצה, א"ל טול הכל, והיינו דכתיב ים ודרום ירשה, ויה רש וינתן לך הכל ולואי שתשמור דרכי.

⁹⁷ עי' זהר (ח"ג דף קיג ע"ב) וז"ל: ת"ח בשעתא דאתשכחון ישראל זכאין קמיה קב"ה מה כתיב ונתתי שלום בארץ האי לעילא דאתי קב"ה לאתחברא בכנסת ישראל. תרגום: בא וראה בשעה שנמצאים ישראל צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא מה כתוב, "ונתתי שלום בארץ" זה למעלה, שבא הקדוש ברוך הוא להתחבר עם כנסת ישראל. ועי' שם (קטו ע"ב) וז"ל: שבת דאיהו זכור ושמו אקרי ברית דכתיב ושמו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם וכלא מלה חד ואתר דא אקרי ברית בכל אתר. ת"ח כתיב ונתתי שלום בארץ הוא יסוד דאיהו שלמא דארעא שלמא דביתא שלמא דעלמא ויסרתי אתכם אף אני שבע מאי שבע דא צדק הא ודאי ברית ובג"כ דברי הברית ניהו.

תרגום: שבת שהיא זכור ושמו נקראת ברית, שכתוב "ושמו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם" והכל דבר אחד, והמקום הזה נקרא ברית בכל מקום. בא וראה כתוב "ונתתי שלום בארץ" הוא יסוד, שהוא שלום הארץ, שלום הבית, שלום העולם. "ויסרתי אתכם אף אני שבע", מה זה שבע, זה צדק, הרי ודאי הברית, ולכן דברי הברית הם.

⁹⁸ עי' ספר הבהיר אות קפה: ובמה יתחסד עם קונו, בתלמוד תורה, שכל הלומד תורה גומל חסד לקונו דכתיב (שם ל"ג כו) רוכב שמים בעזרך, הוי אומר כשאתם לומדים תורה לשמה אזי אתם עוזרים לי ואני רוכב שמים, ואז ובגאותו שחקים (שם), ומאי שחקים, הוי אומר בחדרי חדרים כדמתרגמינן ומימריה בשמי שמיא, הילכך לא על הלחם לבדו יחיה האדם אלא על כל מוצא פי ה' שהיא תורה שיצאה מפי ה' עליה יחיה האדם, וכסיל יענה עזות, עזוב עזות ולא תענה כאשר ענית, הלכך נענשו, ומה עונשו כבר פירשתיו.

⁹⁹ עי' שער הפסוקים ויצא: וז"ס באלהים נעשה חיל, כי כאשר תקח רחל ב' אורות אלו, שהם כדכ"ד, כמנין ח"ל, לבחי' הכתר שבה, כי אז הוא כשיבנה ב"ה, ולכן ואז נבוס צרינו, בחילינו ובכחנו זה, שיש לנו ב' אורות האלו, הנקראים חיל. ועי' ע"ח שער כא פרק ב.

(דברים לב יח) צור ילדך תשי¹⁰⁰.

(לג כז): מְעֹנָה אֱלֹהֵי קָדְם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד:
 עִי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה מעונה אלהי קדם תוספת ה"א רומזת על מדת הדין¹⁰¹ כי מעון
 מדת רחמים ומעונה מדת הדין ומפני זה הזכיר משה כאן מעונה ואמר במקום אחר (תהלים
 צ א) ה' מעון אתה היית לנו כי שם ידבר משה בתפלה ולכך הזכיר מעון שהוא רמז למדת
 רחמים אבל כאן שהוצרך לרמוז על מדת הדין לגרש האויבים ולהשמידם הזכיר מעונה
 בתוספת ה"א שהיא רמז לה"א ראשונה שבשם שהוא אלהי קדם ומתחת זרועות שהם עולם
 ומלת זרועות איננה סמוכה ושעור הכתוב כן ומתחת עד סוף הבנין¹⁰² שהיא מדת הדין וזהו
 ויגרש מפניך אויב והיא המדה ועל זה הזכיר לשון ויאמר שהוא מדת הדין וזהו ויגרש מפניך
 אויב ולא אמר וחרב גאותך אלא ואשר חרב גאותך והוא מלשון מישור כלומר וישור החרב
 גאותך כי אין החרב גאותו של ישראל ח"ו כי ירושה לעשו היא אבל הכונה מדת הדין שהרי
 בשעה שישראל זכאין השמאל נעשית ימין נמצאת למד כי משה רמז כל העשר בכאן כשם
 שרמזין בשירת הים בפסוק (שמות טו יא) מי כמכה רצה לרמוז עליהם שם בתחלת נבואתו
 גם עתה בסוף נבואתו חתם בהן את התורה.

(לד י): וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ ה' פָּנִים אֶל פָּנִים:
 עי' רמב"ן: ועל דרך האמת שידעו השם פנים אל פנים¹⁰³ לדבקה בו בעת שתבוא הרוח
 במשה רבינו וכן היה בעת מתן תורה אבל לא השיגו הם אלא לקול מתוך האש¹⁰⁴ והנה
 באר שכל נבואותיו של משה כיום מתן תורה ושאר הנביאים היתה עליהם יד ה'¹⁰⁵ והבן זה:

(לד יא): לְכָל הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ ה' לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדּוֹ
 וּלְכָל אֶרְצוֹ:

¹⁰⁰ עי' זהר (ח"ג רצט ע"א): אם לא כי צורם מכרם ויהו"ה הסגירם מאי טעמא כי צורם מכרם בגין
 צור ילדך תשי דתקונין לא שראן כדקא יאות באתרייהו.
 תרגום: אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם למה כי צורם מכרם משום שצור ילדך תשי שהתקונים
 לא נמצאים כראוי במקומם.
¹⁰¹ עי' לעיל פרשת לך לך הערה 77.

¹⁰² עי' ספר הפליאה (עמוד תקפט): כמו שהת"ת הוא בין הזרועות וכנגד היסוד הוא המעור באדם
 הגשמי העומד בין השוקיים, וע"כ נקרא יסוד והמעור כנגדו, בעבור שכל כח עליון יורד שם, כן
 המעור כל כח האדם יורד שם. והעטרה הוא סוף הבנין למעלה, ע"כ כנגדו העטרה של מעור הוא
 סוף האדם.

¹⁰³ עי' זו"ח (מד ע"ב): לא תגנוב לא תענה לא תחמוד דא הוא סיומא דעשר אמירן דאורייתא לקבל
 עתיקא דעתיקין ראשיתא דכלא לאחדא סופא ברישא ולמהוי כלא חד והאי דלא שארי בהו בקדמיתא
 לאולפא רזא עילאה עד אן אתר אתייהיב רשותא למשה לאסתכלא ומאן אתר קביל אורייתא דהוא
 מזעיר אנפין.

ובג"כ אמר שבע אמירן לקבל שבע דרגין עילאין דרמיזין בקרא דלך ה' הגדולה וכו' ועד שהוא אתר
 אסתכל משה הה"ד פנים בפנים דבר ה' עמכם פנים דא ברא קדישא בפנים דא ברתא.
 תרגום: לא תגנוב לא תענה לא תחמד זהו סיומם של עשר האמירות של התורה כנגד עתיק העתיקים
 הראשית של הכל לאחז הסוף בראש ושיהיה הכל אחד וזה שאין מתחיל בהם בראשונה ללמד סוד
 עליון עד לאיזה מקום נתנה רשות למשה להתבונן ומאיזה מקום קבל תורה שהיא מזעיר אנפין.
 ומשום כך אמר שבע אמירות כנגד שבע דרגות עליונות שרמוזות בכתוב של לך ה' הגדלה וגו' ועד
 אותו המקום התבונן משה זהו נאמר (דברים ה) פנים בפנים דבר ה' עמכם פנים זה הבן הקדוש
 בפנים זו הבת.

¹⁰⁴ עי' לעיל פרשת וירא הערה 11.

¹⁰⁵ עי' זהר (ח"א קפ ע"ב): אי חדוה לית ביה לא שריא שכינתא בההוא אתר כמה דאת אמר (מ"ב
 ג טו) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' דהא שכינתא ודאי לא שריא באתר עציבו.
 תרגום: אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר "ועתה קחו לי מנגן והיה
 כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". שהרי ודאי ששכינה לא שורה במקום עצוב.

עיי' רמב"ן: ועל דרך האמת יאמר כי אותותיו ומופתיו של משה היו פנים אל פנים כמו שפירשת¹⁰⁶:

(לד יב): ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל: עיי' רמב"ן: ועל דרך האמת היד החזקה זו מדת הדין¹⁰⁷ כלשון היתה עלי יד ה' (יחזקאל לו א שם מ א) וכן כי יד ה' עשתה זאת (ישעיה מא כ) ולכן יאמרו במשפט (רות א יג) כי יצאה בי יד ה' והמורא הגדול מדת הרחמים¹⁰⁸ כענין שכתוב (ישעיה ח יג) אותו תקדישו והוא מוראכם ולזה מתכוונים בספרי במכת בכורות ובקריעת ים סוף כי כתוב בם (שם סג יד) לעשות לך שם תפארת.

שם: מצאתי במדרש משלי בשעה שבקשו סנהדרין למנות שלמה עם שלשה מלכים וארבעה הדיוטות עמדה שכינה לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה רבונו של עולם חזית איש מהיר במלאכתו וכו' ובגמרא דידן בפרק חלק באתה דמות דיוקנו של אביו ונשמחה לפנייהם וכו' ובירושלמי בא דוד ונשתטח לפנייהם וכולם לדבר אחד נתכוונו לומר שהקדוש ברוך הוא יוצא ובא לו ממדה למדה יוצא ממדת הדין ובא לו למדת רחמים¹⁰⁹ והיא מדתו של דוד כמו שאמרו בקדוש החדש דוד מלך ישראל חי וקיים¹¹⁰ והמשכיל יבין: עיי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה

¹⁰⁶ לעיל פסוק י.

¹⁰⁷ עיי' תיקו"ז י ע"ב): יד יהו"ה מימינא דאתמר בה וירא ישראל את היד הגדולה (שם יד לא) מסטרא דחסד יד רמה מסטרא דתפארת דאתמר בה ובני ישראל יוצאים ביד רמה (שם ח) יד חזקה (דברים ז יט) באמצעייתא דאיהי יד יהו"ה הויה למהוי רחמי מכל סטרא דינא כבוש באמצעייתא תרגום: יד יהו"ה מימין, שנאמר בה "וירא ישראל את היד הגדולה" מצד החסד. יד רמה מצד התפארת, שנאמר בה "ובני ישראל יוצאים ביד רמה". יד חזקה באמצע, שהיא יד יהו"ה הויה להיות רחמים מכל צד, דין כבוש באמצע.

¹⁰⁸ עיי' תיקו"ז לח ע"ב): הא"ל הגדול הגבור והנורא הנורא איהו עמודא דאמצעייתא.

¹⁰⁹ עיי' זהר (ח"א רנד ע"א): בהאי יומא אזדמנא ישראל לאתערא רחמי עליהו ובמה בשופר דהא קלא דנפיק סליק לעילא ואתער שופר דלעילא כדן אתערו רחמי מאתריהו וקב"ה קם מכורסייא דדינא ויתב בכרסייא דרחמי ורחים עליהו דישראל ולא אתייהב רשו למקטרגא וישראל יתבי קמי קב"ה בתיובתא ותקעי שופר ואתערו רחמי דהא ההוא קלא דנפיק אתערוטא דרחמי איהו וכדן דלטורא לא יכיל לקיימא קמי כרסייא דרחמי דהא לא אתי מההוא סטרא ולא אשתכח קטיגוריא.

תרגום: ביום זה ישראל מזומנים לעורר עליהם רחמים, ובמה, בשופר, שהקול הזה שיוצא עולה למעלה ומעורר שופר העליון, אז מתעוררים רחמים ממקומם, והקדוש ברוך הוא קם מכסא דין ויושב בכסא רחמים ומרחם על ישראל, ולא נתנת רשות למקטרג. וישראל יושבים לפני הקדוש ברוך הוא בתשובה ותוקעים בשופר, מתעורר רחמים, שהרי אותו קול שיוצא הוא התעוררות הרחמים. ואז המלשין לא יכול לעמוד לפני כסא הרחמים, שהרי לא בא מאותו צד ולא נמצא קטגור.

¹¹⁰ עיי' זהר (ח"א קצב ע"ב): רבי יהודה פתח (תהלים נא יב) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי האי קרא אוקמוה אבל לב טהור כד"א (מ"א ג ט) ונתת לעבדך לב שומע וגו' וכתב (משלי טו טו) וטוב לב משתה תמיד ובגין כך לב טהור ודאי ורוח נכון חדש בקרבי דא הוא רוח נכון ודאי כד"א (בראשית א ב) ורוח אלהים מרחפת על פני המים ואתערו זה רוחו של משיח ואתערו (יחזקאל יא יט) ורוח חדשה אתן בקרבכם וצלי דוד ההוא רוח נכון חדש בקרבי בגין דאית מסטרא אחרא לב טמא ורוח עויעים דאסטי לבני עלמא ודא הוא רוח טומאה דאקרי רוח עויעים כד"א (ישעיה יט יד) יהו"ה מסך בקרבה רוח עויעים ועל דא ורוח נכון חדש בקרבי מאי חדש דא חדשא דסיהרא בשעתא דאתחדש סיהרא ודוד מלך ישראל חי וקיים ובגין כך חדש.

תרגום: רבי יהודה פתח, "לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי". את הפסוק הזה בארוהו, אבל "לב טהור", כמו שנאמר "ונתת לעבדך לב שומע" וגו', וכתוב "וטוב לב משתה תמיד", ולכן "לב טהור" ודאי. "ורוח נכון חדש בקרבי", זהו "רוח נכון" ודאי, כמו שנאמר "ורוח אלהים מרחפת על פני המים". והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו, "ורוח חדשה אתן בקרבכם". ודוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי. משום שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עויעים שמסטה את בני העולם, וזו היא רוח טומאה שנקראת רוח עויעים, כמו שנאמר "ה' מסך בקרבה רוח עויעים", ועל כן "ורוח נכון חדש בקרבי". מה זה "חדש", זה חידוש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ולכן "חדש".

התפארת¹¹¹ והכבוד¹¹² והוא שאמר הנביא (ישעיה ח כג) והוא מוראכם והוא מעריצכם ולשון אשר עשה כאלו אמר אשר הראה ומה שלא אמר ולכל המורא הגדול ולכל היד החזקה כסדר הכתוב שאמר הוא מוראכם והוא מעריצכם הכל למעלת נבואתו של משה הדבק באספקלריא המאירה¹¹³ והגיד לך הכתוב כי משה רבינו ע"ה הראה והבין המדות לעיני כל ישראל וכמוהו לפי דעתי (דברים לג כא) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל יאמר כי משה רבינו ע"ה עשה עם ישראל הצדקה והמשפט¹¹⁴.

וצריך אתה לדעת כי מפני שהתורה ומחשבתן של ישראל קדמו לעולם כאשר קבלנו מחכמינו יודעי צפונות מביני כל נעלם לכך התחילה התורה במלת בראשית ונחתמה במלת ישראל וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל תורת אמת תשועת עולמים לטוב לנו כל הימים התחילה באות ב"ת ובאות למ"ד מסיימת כי היא לקוחה מן החכמה העליונה אשר במלת ב' בראשית המתאחזת בשתיים ושלישים נתיבות החכמה¹¹⁵ ובהתהפך כחומר חותם מסדרן¹¹⁶ יש בזה רמז כי ישונו הדברים אל הוייתן ועקרון וע"כ היה ענין סיום התורה באות זה העליון שבכל האותיות כי ירמוז אל שרש האילן העליון על כל הויות אשר על מציאותו הם הם עדיו ממנו הכל וסוף הכל עדיו ולזה רמז המשורר בהשגחה נפלאה כשהתחיל בלמ"ד (תהלים כד א) לה' הארץ ומלואה כי משם ליודעי בינה כל פעולה בתחלה נגלית ושם סופה ותשובתה הרמתה.

וברוך צורי חיי הנסתר מעיני הנגלה בדמיוני אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם עבדו אשר עזרני והורני והעמידני בקרן אורה וזכני לפתוח ולחתום בבאור התורה שבו נתכוונתי לשמו הגדול והנורא הוא יזכני ליום הבשורה יחדש ימינו כקדם וכימי עולם ויבנה הבית והאולם ושם בזמירות נריע לו כי נבקר בהיכלו שם נשבע מזיו זהר התפארת והכבוד ובהיכלו כלו אומר כבוד שם נבוא אל מזבח אלהים אף נשבת ונאמר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן.

¹¹¹ עי' לעיל הערה 108.

¹¹² עי' לעיל פרשת תולדות הערה 45.

¹¹³ עי' לעיל פרשת שמות הערה 82.

¹¹⁴ עי' ספר הליקוטים - פרשת וזאת הברכה: צדקת ה' עשה, כי בזה יזווג צדיק עם צדק, וצדק תעשה צדק"ה. ואז ומשפטיו עם ישראל, כי צדק ומשפט מכון כסאך.

¹¹⁵ עי' ס"י (פ"א מ"א) בשלשים ושתיים נתיבות פליאות חכמה חקק י"ה יה"ה צבאות אלקי ישראל אלקים חיים ומלך עולם אל שדי רחום וחנון רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש הוא, וברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וספר וספור.

¹¹⁶ עי' הקדמה לפירוש הראב"ד לספר יצירה: דע כי ארץ החיים יש לה כנפים אשר בהם תתנועע לימין ולשמאל לפנים ולאחור למעלה ולמטה והן שש כנפים שש כנפים לאחד כי השחר בצווי השי"ת אוחד בכנפים אשר לארץ. וינערו רשעים ממנה, ויטלטלו דורות רשעים ממנה להכרית מארץ החיים, תתהפך מדת הרחמים למדת הדין ומתוך הפוכם נהפך ג"כ חומר חותם תבניתם כסא הכבוד מפני אדם לאחד מבע"ח ולא נבראו בפועל אך עמדו גופותם בלא נשמה כמו כסות ריק בלא לובשו.